

Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Ürün Sorumluluğuna İktisap Yeri Hukukunun Uygulanmasının Değerlendirilmesi^(*)

An Assessment of the Applicability of the Law of the Place of Acquisition to Product Liability Under Turkish Private International Law

Arş. Gör. Dr. Aslıhan ÇOBAN^(**)

Öz:

Ürün sorumluluğu, hatalı bir ürün nedeniyle meydana gelen zararlardan, üretici veya tedarik zincirinde yer alan diğer kişilerin, sözleşme dışı ve kusursuz olarak sorumlu tutulmasını ifade eder. Bu tür uyumsuzlukların yabancı unsur içermesi hâlinde, uyumsuzluğa hangi ülke hukukunun uygulanacağı sorusu ortaya çıkmaktadır. Çalışmada, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) m.36'da yer alan "iktisap yeri" kavramının anlamı ile kapsamı tartışılmaktadır. MÖHUK m.36 uyarınca, ürün sorumluluğuna ilişkin bir uyumsuzluğa iktisap yeri hukukunun uygulanabilmesi için, zarar verenin ürünü rızasıyla o ülkeye sokmadığını ispat edememesi gerekmektedir. "İktisap yeri" kavramı, yalnızca ürünün fiziki satın alma yeriyle sınırlı olarak değil; ürünü iktisap edenin hâkimiyet alanına girdiği yeri de kapsayacak şekilde yorumlanmalıdır. Bu yaklaşım, hem mağdurun korunması ilkesine uygunluk sağlamakta hem de hukuki öngörülebilirliği artırmaktadır. Diğer yandan, gerek iktisap yeri kavramına ilişkin ortaya çıkabilecek yorum farklılıklarının önüne geçilmesi gerek yazılım gibi somut bir varlık üzerinde cisimleşmemiş ürünlerin kişinin hâkimiyeti alanına girdiği yerin kolayca tespit edilebilmesi bakımından "ürünün zarar görenin ilk kez kullanımına sunulduğu yer", ürün sorumluluğuna ilişkin yeni bir bağlama noktası olarak düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler:

Ürün Sorumluluğu, Ürün, İktisap Yeri, Uygulanacak Hukuk, MÖHUK.

Abstract:

Product liability refers to the strict, non-contractual liability of the manufacturer or other actors within the supply chain for damage caused by a defective product. In cases involving a foreign element, the question arises as to which

^(*) Makale hakem denetiminden geçmiştir.

Makale Geliş Tarihi: 05.06.2025 - Makale Kabul Tarihi: 16.07.2025.

Bu makale, "Yapay Zekâ Sistemleri Bakımından Ürün Sorumluluğuna Uygulanacak Hukuk" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

^(**) Başkent Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi, Ankara - Türkiye,

E-posta: aslihancoban@baskent.edu.tr,

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-9306-8543>.

country's law is applicable to the dispute. This study discusses the meaning and scope of the term “*place of acquisition*” as regulated in Article 36 of the Code No. 5718 Turkish Private International Law and Procedural Law Act (MÖHUK). Pursuant to Article 36, for the law of the place of acquisition to be applicable in a product liability dispute, the person causing the damage must fail to prove that the product was not introduced into that country with their consent. “*The place of acquisition*” should not be confined solely to the physical point of purchase; rather, the location where the product enters the acquirer's sphere of control should also be considered within this scope. This interpretation aligns with the principle of victim protection and enhances legal predictability. On the other hand, in order to prevent interpretative divergences concerning the concept of the place of acquisition and to facilitate the determination of the place where intangible products such as software enter the individual's sphere of control, “*the place where the product is first made available for use by the injured party*” may be considered as a new connecting factor in the context of product liability.

Keywords:

Product Liability, Product, Place of Acquisition, Applicable Law, MÖHUK.

GİRİŞ

Üreticinin piyasaya sürdüğü hatalı üründen özel hukuk çerçevesindeki sorumluluğu, sözleşmeden doğan sorumluluk ve sözleşme dışı sorumluluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır¹. Doktrinde, üreticinin alıcı ile arasında, sözleşme ilişkisinin bulunmasının çok nadir olduğu² ifade edilmekle birlikte, üreticiye karşı sözleşmesel hukuk taleplerinin yöneltilebilmesi için farklı görüşler ileri sürülmüştür³. Bununla beraber, üreticinin sözleşmeden doğan sorumluluğu ayrı bir çalışma konusu yapılacak kadar geniş olduğundan, bu çalışma sadece üreticinin hatalı ürünü nedeniyle sözleşme dışı sorumluluğu ile sınırlı olarak incelenecektir.

¹ **Kaplan**, İ.: “Türk ve İsviçre Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu”, *Adalet Dergisi*, C. 68, S. 1-2, 1977, (İmalatçının Sorumluluğu), s. 87; **Kaplan**, İ.: “İmalatçının Sorumluluğu Üzerine Düşünceler”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 13, S. 1, 1985, (Düşünceler), s. 140; **Kıraç Adır**, E.: *Robotların Yol Açtığı Zararlardan Doğan Hukukî Sorumluluk*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 98; **Tarman**, Z. D.: “Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 2, 2007, (Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu), s. 300.

² **Çelt**, D. Ö.: “Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1, 2021, s. 77; **Havutçu**, A.: *Türk Hukukundaki Örtülü Bir Boşluk Üreticinin Sorumluluğu*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005, s. 46; **Kanışlı**, E.: “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, C. 78, S. 3, 2020, s. 1421; **Tarman**, Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu, s. 303; **Ünal**, A./ **Kalkan**, A.: “Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 39, 2019, s. 51. Bir ürüne ilişkin satım sözleşmesinde satıcı konumunda bulunan kişi ile üretici kişi aynı kişi olmasa bile, üreticinin garanti taahhüdünde bulunması hâlinde, satım sözleşmesinin tarafı olmayan üreticinin, satım sözleşmesinin tarafı olan alıcıya karşı bulunduğu taahhülle sınırlı olarak sözleşmesel sorumluluğunun bulunacağına ilişkin bkz. **Kıraç Adır**, s. 102, 103; **Özsunay**, E.: “Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1, 1979, s. 123, **Aydos**, O. S.: *Ürün Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 30 vd.

³ Üreticinin sözleşmeden doğan sorumluluğuna ilişkin değerlendirmeler hakkında bkz. **Havutçu**, s. 47; **Kıraç Adır**, s. 99-103; **Kırca**, Ç.: *Ürün Sorumluluğu*, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 2007, s. 31-34; **Tanrıbilir**, F. B.: *Milletlerarası Özel Hukukta Ürün Sorumluluğu*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004, (Ürün Sorumluluğu), s. 12-15, 20-23, 35-37, 59-61.

Türk literatüründe, üreticinin hatalı ürün nedeniyle sözleşme dışı sorumluluğunun adlandırılmasında “*üreticinin sorumluluğu*”, “*imalâtçının sorumluluğu*”, “*yapımcının sorumluluğu*” ve “*ürün sorumluluğu*” kavramlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

- ⁴ HAVUTÇU, Türk hukukunda TBK m.67’de “*hayvan bulunduranın sorumluluğu*” (BK m.56- “*hayvan tutucusunun sorumluluğu*”) hükmünde yer alan kusursuz sorumluluk türünde, sorumluluğun objesi yerine sorumluluğun süjesini esas alan terim tercih edildiğinden hareketle, üreticinin sorumluluğu kavramının kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. HAVUTÇU, s. 22-23. YAZICI, “*Ürün sorumluluğu*” ile kastedilen anlama eşdeğer olduğunu ifade ederek, “*üreticinin kusursuz sorumluluğu*” terimini kullanmayı tercih etmiştir. Bkz. YAZICI, A. N. M.: *Otonom Aracın Sebep Olduğu Zararlardan Üreticinin Kusursuz Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 103. “*Üreticinin sorumluluğu*” terimini tercih eden diğer çalışmalar için bkz. AKÇURA KARAMAN, T.: *Üreticinin Ayıplı Ürününün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 9 vd.; KANIŞLI, *Üreticinin Sorumluluğu*, s. 1413 vd.; KARACA, U.: *Yapay Zekânın Haksız Fiillerinden Doğan Hukukî Sorumluluk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023, s. 85; ÖZ, T.: “*Üreticinin Sorumluluğu*”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2, 2007, s. 2 vd.; SAĞLAM, İ.: 7223 Sayılı *Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu’na Göre Üreticinin Sorumluluğu*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 37 vd.; TIRYAKI, B.: “Avrupa Konseyi’nin 25.7.1985 Tarihli Direktifi’ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 55, S. 2, 2006, s. 229 vd.
- ⁵ YASAN TEPETAŞ, MÖHUK m.36’nın başlığının “*imalâtçının sözleşme dışı sorumluluğu*” olarak kaleme alınması ve hükmün içeriğinde “*imal edilen şeylerin sebep olduğu zarardan doğan sorumluluk*” ifadesine yer verilmesi nedeniyle “*imalâtçının sorumluluğu*” terimini kullanmayı tercih etmiştir. Bkz. YASAN TEPETAŞ, C.: *İmalâtçının Sorumluluğu ve Uygulanacak Hukuk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 9-10. “*İmalâtçının sorumluluğu*” terimini kullanmayı tercih eden diğer çalışmalar için bkz. ATABERK, R.: “*İmalâtçının Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu*”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1, 1979, s. 159 vd.; ATAMER, Y. M./ KURTULAN GÜNER, G.: “*Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalâtçının Sorumluluğu Türk Hukuku Açısından Çözölmüş müdür?*”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 70, S. 2, 2021, s. 543 vd.; KAPLAN, Düşünceler, s. 137 vd.; KAPLAN, İmalâtçının Sorumluluğu, s. 78 vd.; ÖZEL, S.: “MÖHUK m.36 İmalâtçının Sorumluluğuna Uygulanacak Hukukun Mukayeseli Hukuk Işığında Değerlendirilmesi”, Bilge Tanrıbilir/Gölce Gümüşlü Tunçağıl (ed.), *10. Yılında MÖHUK Sempozyumu, 6-8 Aralık 2017*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, (İmalâtçının Sorumluluğu), s. 394 vd.; ÖZTAN, B.: *İmalâtçının Sorumluluğu*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1982; TARMAN, Türk Hukukunda İmalâtçının Sorumluluğu, s. 299 vd.
- ⁶ “*Yapımcının sorumluluğu*” terimini kullanmayı tercih eden çalışmalar için bkz. ERLÜLE, F.: “*Yapımcının Sorumluluğu*”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 4, 2008, s. 303 vd.; ÖZSUNAY, E.: “*Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu*”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1, 1979, s. 97 vd.; SEROZAN, R.: “*Tüketiciyi Koruma Yasasının Sözleşme Hukuku Alanındaki Düzenlemesinin Eleştirilmesi*”, *Yasa Hukuku Dergisi*, C. 15, S. 173/4, 1996, s. 592 vd.; TANDOĞAN, H.: *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981, s. 43.
- ⁷ KIRCA, ürün sorumluluğu ile sadece üreticinin değil, üretim sürecine doğrudan doğruya katılmamakla beraber, ürün dolayısıyla zarar gören kişiye karşı üretici gibi sorumlu olan kişilerin de sorumluluğu bulunduğundan, “*ürün sorumluluğu*” teriminin tercih edilmesi gerektiğini; buna karşılık, üreticinin genel haksız fiil hukukuna göre, ürünün ayıplı olması sebebiyle kusuruyla vermiş olduğu zarardan sorumluluk açısından “*üreticinin sorumluluğu*” teriminin kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Bkz. KIRCA, s. 2. TANRIBİLİR, Ayıplı üründen sorumlu olanların yapımcı ile sınırlandırılmamış olması nedeniyle “*ürün sorumluluğu*” terimini kullanmayı tercih etmiştir. Bkz. TANRIBİLİR, *Ürün Sorumluluğu*, s. 2. Ürün sorumluluğunun, ürünün ham madde aşamasından satışına kadar ki bütün tedarik zincirindeki süreci kapsayacak şekilde sorumluluk öngördüğünden, üreticinin sorumluluğu kavramından daha geniş ve kapsayıcı olduğuna ilişkin görüş için bkz. AKİPEK, Ş.: “*Bedensel Zararların Tazmini Kapsamında Tüketici Hukuku Yönünden Ürün Sorumluluğu*”, Sema

Üreticinin sözleşme dışı sorumluluğu terimi, bahsi geçen düzenlemelerde ayrı bir sorumluluk türü olarak düzenlenen ve kusursuz sorumluluk esasına dayanan “ürün sorumluluğu” ile birlikte “genel haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde kusur esasına dayanan üreticinin sorumluluğunu” da kapsayacak şekilde daha geniş bir anlam ifade etmektedir⁸. Bununla beraber bu çalışmada, sorumluluğun süjesini ön plana çıkaran terimler yerine, sorumluluğun objesini ön plana çıkaran “ürün sorumluluğu” teriminin kullanılması tercih edilmiştir. Bunun sebebi, hatalı bir üründen meydana gelen zarardan doğan sözleşme dışı sorumluluk bakımından, sadece üretici sıfatını haiz kişilerin değil, dağıtıcı ve ithalâtçı gibi tedarik zincirinde yer alan diğer kişilerin de sorumluluğunun bulunmasıdır⁹.

Ürün sorumluluğu konusunda çeşitli ülkelerin iç hukuklarında mağduru korumak amacı ile getirilen farklı hukuki düzenlemeler bulunmaktadır¹⁰. Avrupa Birliği Hukuku’nda üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin hükümlerini yeknesaklaştırmak ve tek pazar sağlamak amacıyla Avrupa Ekonomi Topluluğu tarafından 1985 yılında 85/374/EEC sayılı Ürün Sorumluluğu Direktifi¹¹ kabul

Güleç Uçakhan/ Necdet Basa (ed.), *Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini*, C. 2, TBB Yayınları, Ankara, 2016, s. 24. Aynı doğrultuda bkz. **Büyüktanır Özcan**, B. G.: “Tüketicinin ve Üçüncü Kişilerin Ayıplı Satılanın Kullanılması Nedeniyle Ortaya Çıkan Bedensel Bütünlük İhlali Halinde Manevî Zararların Tazmini”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 67, S. 3, 2018, s. 495. “Ürün sorumluluğu” terimini kullanmayı tercih eden diğer çalışmalar için bkz. **Çelt**, s. 75 vd.; **Oral**, T.: *Otonom ve Otomatik İnsansız Hava Aracı (İHA) Sistemlerinin Sebep Olduğu Zararlardan Kaynaklanan Sözleşme Dışı Sorumluluk*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 169 vd.; **Ünal/Kalkan**, s. 45 vd.; **Sanlı**, K. C.: “Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Ürün Sorumluluğu Tazminatının Dayandığı Esasın Eleştirisi”, Yeşim M. Atamer/ Başak Baysal (ed.), *Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Konferansları - I*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 57 vd.; **Sirmen**, L.: “Ürün Sorumluluğu”, M. Tufan Ögüz/ Kerem Öz (ed.), *Sorumluluk Hukuku Sempozyumu Bildiri Kitabı (Tam Metinler)*, 23-24 Haziran 2022, Antalya, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022, s. 63 vd.

⁸ Üreticinin sorumluluğunun, Alman hukukunda benimsenen ayrıma riayet edilerek yapılan, “genel haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde kusur esasına dayanan üreticinin sorumluluğu” ile ayrı bir sorumluluk türü olarak düzenlenen ve “kusursuz sorumluluk esasına dayanan ürün sorumluluğu” ayrımı doğrultusunda ele alınması gerektiği, bu nedenle üründeki hatadan kaynaklanan ve kusursuz sorumluluk esasına dayanan sorumluluğun “ürün sorumluluğu” olarak isimlendirilmesi gerektiğine ilişkin bkz. **Çelt**, dn. 65, s. 85; **Gayretli Aydın**, S.: *Yapay Zekânın Ürün Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 166-167; **Kıraç Adır**, s. 98, 103; **Okur**, S.: *Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukukî Sorumluluk - Yapay Zeka Sorumluluk Doktrinine Mukayeseli Bir Katkı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 241. Genel haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde kusur esasına dayanan üreticinin sorumluluğuna ilişkin bkz. **Hekim**, A./ **Özdemir**, O.: “Sigara Üreticisinin Sorumluluğu”, Başak Baysal (ed.), *Sorumluluk Hukuku Seminerler 2016*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016, s. 181-194; **Kıraç Adır**, s. 258-285.

⁹ Aynı yönde bkz. **Gayretli Aydın**, s. 166.

¹⁰ **Tarman**, Z. D.: “Milletlerarası Özel Hukuk Bağlamında Ürün Sorumluluğu”, *Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Konferansları - I*, Yeşim M. Atamer/ Başak Baysal (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, ss. 263-290, (Ürün Sorumluluğu), s. 266.

¹¹ Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, OJ L 210, 7.8.1985, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1985/374/oj/eng>, ET: 30.04.2025.

edilmiştir. Bu Direktif, ABD hukukunda benimsenen ürün sorumluluğundan esinlenerek hazırlanmıştır¹². Ancak 1985 tarihli hâlen yürürlükte bulunan Ürün Sorumluluğu Direktifi, giderek artan dijital, döngüsel ve küresel ekonomi açısından bazı boşlukları doldurmakta yetersiz kalmıştır¹³. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanan 2024/2853 sayılı yeni Ürün Sorumluluğu Direktifi¹⁴ 09 Aralık 2024 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Türk hukukunda ilk kez ürün sorumluluğunun yasal bir düzenlenmede kendine yer bulması, Avrupa Birliği'ndeki gelişmelere uyum sağlamak amacıyla 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un¹⁵ (4077 sayılı mülga TKHK) 4. maddesinde değişikliğe gidilerek¹⁶ sağlanmıştır¹⁷. Bu değişikliğin akabinde, 25137 sayılı Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk

¹² **Gayretli Aydın**, s. 178.

¹³ **Montagnani**, M. L./ **Najjar**, M.C./ **Davola** A.: "EU Regulatory Approach(es) to AI Liability, and Its Application to the Financial Services Market", *Computer Law & Security Review*, C. 53, 2024, s. 11.

¹⁴ Directive (EU) 2024/2853 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2024 on liability for defective products and repealing Council Directive 85/374/EEC (Text with EEA relevance), OJ L, 2024/2853, 18.11.2024, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/2853/oj/eng>, ET: 30.04.2025.

¹⁵ RG: 08.03.1995-22221.

¹⁶ 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG: 14.03.2003-25048.

¹⁷ **Akçura Karaman**, s. 47; **Gayretli Aydın**, s. 185; **Keser**, Y.: *Ürün Sorumluluğu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 25; **Kurtulan Güner**, s. 546; **Kırca**, s. 85-86; **Tanrıbilir**, *Ürün Sorumluluğu*, s. 66; **Yasan Tepetaş**, s. 26. Türk hukukundaki ürün sorumluluğuna ilişkin ilk özel düzenlemenin mülga 4703 sayılı Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun (RG: 11.07.2001-24459) m.5(3) ile getirildiğine ilişkin doktrindeki azınlık görüş için bkz. **Oğuzman**, K./ **Öz**, T.: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. II, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 227-229; **Zevkliler**, A./ **Aydoğdu**, M.: *Tüketicinin Korunması Hukuku, Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 89 vd. 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğünden önceki dönemde, üreticinin sorumluluğu, haksız fiil temelli olduğundan 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun haksız fiil hükümleri çerçevesinde ele alınmıştır. Bkz. **Akçura Karaman**, s. 47; **Aydos**, s. 95; **Havutçu**, s. 57; **Kırca**, s. 41; **Öztan**, s. 79. Ayrıca bkz. Yargıtay, HGK, 27.11.1996, E. 4-588, K. 831, <https://kazanci.com.tr/>, ET: 17.09.2023. Yargıtay'ın meseleyi üçüncü kişilerle üretici arasında sözleşmenin koruma alanının genişlemesinden kaynaklanan bir sözleşme ilişkisine dayandırdığı kararı için bkz. Y. HGK, 06.05.1992, E. 13-213, K. 315, <https://www.lexpera.com.tr/>, ET: 17.09.2023. Bu dönemde Türk hukukunda, ürün sorumluluğun hakkında örtülü bir boşluk bulunduğuyla ilişkin bkz. **Özsunay**, s. 142.

4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m.4'te değişikliğe gidilmeden önce, anılan hükümde, üreticinin, ithalâtçının, satıcının, bayinin ve acentenin ayıplı malın neden olduğu her türlü zarardan tüketiciye karşı sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Doktrinde bu hüküm, kurallın işlerlik kazanabilmesi için önce sözleşme ilişkisinin tarafı olan satının sorumluluğunun tespit edilmesi gerektiği, hükümde düzenlenen sorumluluğun kusura dayalı bir sorumluluk olduğu; bu nedenle üreticinin veya ithalâtçının müteselsil sorumluluğunun kusursuz bir sorumluluk olmadığına ilişkin hükme getirilen eleştiriler için bkz. **Serozan**, s. 590-593.

Değişiklikle birlikte, 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m.4(2)'nin 4. cümlesi "Tüketici bu seçimlik haklarından biri ile birlikte ayıplı malın neden olduğu ölüm ve/veya yaralanmaya yol açan ve/veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olan hallerde imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkına da sahiptir." şeklinde düzenlenmiştir.

Hakkında Yönetmelik¹⁸ (Ayıplı Mal Yönetmeliği) yayımlanmıştır. Sonrasında 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da¹⁹ (6502 sayılı TKHK) ise, ürün sorumluluğuna yer verilmemiştir²⁰. Türk hukukunda en son gelişme olarak 2021 tarihli 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nda²¹ (ÜGTDK) ürün sorumluluğu, ürün güvenliğine ilişkin hükümlerle bir arada düzenlemiştir.

ÜGTDK'nın 6. maddesinde “ürün sorumluluğu tazminatı” başlığı altında, ürün sorumluluğu düzenlenmiştir:

“MADDE 6 - (1) Ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür.

(2) İmalatçı veya ithalatçının sorumlu tutulabilmesi için, zarar gören tarafın uğradığı zararı ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesi zorunludur.

(3) Ürünün sebep olduğu zarardan birden fazla imalatçı veya ithalatçının sorumlu olması halinde, bunlar müteselsilen sorumlu tutulurlar.

(4) İmalatçı veya ithalatçıyı üründen kaynaklanan tazminat sorumluluğundan kurtaran ya da bu sorumluluğu azaltan sözleşmelerin ilgili maddeleri hükümsüzdür.

(5) Ürünün sebep olduğu zarar nedeniyle ödenecek maddî ve manevî tazminat miktarının belirlenmesinde 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır.

(6) Tazminat talebi için zamanaşımı süresi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren üç yıl ve her halde zararın doğduğu tarihten itibaren on yıldır.

(7) Diğer kanunlardaki tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır”

ÜGTDK m.6 çerçevesinde, ürün sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için, kanun koyucu tarafından ürünün uygunsuz olması (hatalı ürün) ve hatalı ürün ile zarar arasında nedensellik bağının bulunması yeterli görülmüştür. Başka bir ifadeyle, sorumluluğu söz konusu olacak üretici veya ithalatçı ile zara-

¹⁸ RG: 13.06.2003-25137.

¹⁹ RG: 07.11.2023-28835.

²⁰ 5702 sayılı TKHK, kendinden önce yürürlüğe giren 4077 sayılı TKHK ve bu Kanun'a dayanılarak çıkarılan Ayıplı Mal Yönetmeliğini yürürlükten kaldırmıştır. Bu nedenle, 5702 sayılı TKHK'nın yürürlüğe girdiği dönemden 7223 sayılı Ürün Güvenliği Kanunu'nun yürürlüğe girdiği döneme kadarki süreçte, üreticinin sorumluluğu meselelerinin çözümü, haksız fiillerle ilişkin genel hükümler çerçevesinde ele alınmıştır. **Ünal/ Kalkan**, s. 61.

²¹ RG: 05/03/2020-31066.

ra uğrayan kişi arasında sözleşme ilişkisinin varlığı aranmadığı gibi, üretici veya ithalâtçının kusurlu olması şartı da aranmamıştır. Bu çerçevede ürün sorumluluğu kavramından anlaşılması gereken, üreticinin ve ürünün tedarik zincirinde yer alan diğer kişilerin, hatalı ürünleri sebebiyle zarar görenler karşısında sözleşme dışı ve kusursuz olarak sorumlu tutulmasıdır²². Böylece sorumluluğu bulunan kişi, kusurunun bulunmadığını ispat etse bile sorumluluktan kurtulamayacaktır²³.

Yabancılık unsuru içeren ürün sorumluluğuna ilişkin bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda ise yetkili Türk mahkemesinde görülen uyuşmazlıklara Türk hukuku uyarınca ÜGTDK'nın mı yoksa yabancı bir ülke hukukunun mu uygulanacağı 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun²⁴ m.36 uyarınca tespit edilir. Bu çalışmada, MÖHUK m.36 uyarınca ürün sorumluluğuna uygulanacak hukuktan kısaca bahsedildikten sonra, esas olarak m.36 uyarınca bir ürünün "iktisap yeri" olarak nerenin anlaşılması gerektiği üzerinde durulacaktır.

I. ÜRÜN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN UYUŞMAZLIĞIN MÖHUK'UN UYGULAMA ALANINA GİRMESİ

Ürün sorumluluğuna ilişkin bir uyuşmazlığın milletlerarası özel hukuku ilgilendirebilmesi için, somut uyuşmazlığın özel hukuk ilişkisi niteliğinde bulunması ve yabancılık unsuru ihtiva etmesi gerekmektedir²⁵. Zira, MÖHUK'un uygulama alanının belirlendiği 1. maddede açıkça, yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukukun bu kanunla düzenlendiği belirtilmiştir.

Bir uyuşmazlığın kamu hukuku ve özel hukuk ayrımı çerçevesinde vasıflandırılması ise, uyuşmazlığa bakan mahkemenin ele alması gereken bir vasıf ihtilafı

²² 2020 tarihli 7223 sayılı ÜGTDK çerçevesinde düzenlenen ürün sorumluluğunun sözleşme dışı bir kusursuz sorumluluk türü olduğuna ilişkin genel kabul bulunmaktadır. Bkz. **Atamer/ Kurtulan Güner**, s. 558-559; **Çelt**, s. 106; **Kanışlı**, s. 1443; **Keser**, s. 100; **Kıraç Adır**, s. 104; **Ünal/ Kalikan**, s. 52; **Yasan Tepetaş**, s. 40. 7223 sayılı ÜGTDK çerçevesinde düzenlenen ürün sorumluluğunun kusursuz sorumluluk türlerinden ağırlaştırılmış objektif sorumluluk olduğuna ilişkin bkz. **Gayretli Aydın**, s. 198-199; **Keser**, s. 94; **Yasan Tepetaş**, s. 40. 7223 sayılı ÜGTDK'nda ürün sorumluluğunun, regülasyon ile belirlenen kusur sorumluluğu niteliğinde düzenlendiğine ilişkin aksi yöndeki görüş için bkz. **Sanlı, K. C.**: "Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Ürün Sorumluluğu Tazminatının Dayandığı Esasın Eleştirisi", Yeşim M. Atamer/ Başak Baysal (ed.), *Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Konferansları - I*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 57 vd. Kusursuz sorumluluk olarak öngörülen bu sorumluluk tarzının, olağan sebep sorumluluğu ile tehlike sorumluluğunun unsurlarını bir arada bulundurduğuna ilişkin bkz. **Havutçu**, s. 100-101. Ürün sorumluluğunun, tehlike sorumluluğu olarak düzenlenmesinin bilim ve adalet duygusuna daha uygun olduğuna ilişkin bkz. **Öztaş**, s. 282.

²³ **Yasadan Tepetaş**, s. 36.

²⁴ RG: 27/11/2007-5718.

²⁵ **Yasan Tepetaş**, s. 146.

olarak kabul edilmektedir²⁶. Doktrinde, bu problemin mahkemenin hukuku (*lex fori*) uyarınca çözüleceği ifade edilmiştir²⁷. Buna göre yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlık, mahkemenin bağlı olduğu hukuk düzeninin benimsediği kategoriler içinde sınıflandırılmalıdır²⁸. Bu açıdan örneğin, mahkemenin hukuku olan Türk hukukuna göre bir ürünün yabancı üreticisine, ürün güvenliği kurallarına aykırı davrandığı için idarî makamlar tarafından para cezası veya diğer yaptırımlar uygulanması kamu hukukuna dayandığından MÖHUK'un uygulama alanına girmektedir²⁹.

MÖHUK m.1'de ifade edilen yabancılık unsurundan ne anlaşılması gerektiği, MÖHUK'ta ayrıca tespit edilmemiştir. Yabancılık unsuru, mahkemesine başvurulacak ülke hukuku dışında, diğer bir ülke hukuku veya hukukları ile olan bağlantıdır. Başka bir ifadeyle, uyuşmazlık konusu hukukî olay ya da ilişkinin birden fazla hukuk düzeni ile bağlantılı olması, yabancılık unsurunun varlığı için yeterlidir³⁰.

Ürün sorumluluğu özelinde yabancılık unsuruna gelince, milletlerarası ticaretin gelişmesi ve dolaşımın artması, modern üretim ve internet üzerinden pazarlama gibi kolaylaştırıcı teknikler sayesinde, bir ürünün kendisinin veya tamamlayıcı parçalarının birden fazla devlet içinde üretimi, dağıtımı ve satışı sıklıkla söz konusu olmaktadır. Tüm bu etkenler, ürün sorumluluğuna ilişkin bir

²⁶ **Dardağan Kibar**, E.: *Kanunlar İhtilâfı Açısından Yabancı Kamu Hukukuna Bakış*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012, s. 109.

²⁷ **Dardağan Kibar**, s. 110; **Yasan Tepetaş**, s. 147.

²⁸ Kamu hukuku-özel hukuk ayrımı çerçevesinde yapılacak vasıflandırmada, mahkemenin hukukunun kabul edilen kavramlarından hareket edilmesiyle beraber, yabancı kural veya kurumun, karşılaştırma yapmak amacıyla yabancı bağlam içinde incelenmesinin de uygun olacağına ilişkin görüş için bkz. **Dardağan Kibar**, s. 110-111.

²⁹ 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu m.20'de idari para cezası düzenlenmiştir. İlaç üreticisinin cezaî sorumluluğuna ilişkin bir çalışma için bkz. **Aşkın**, U.: "İlaç Üreticisinin Cezaî Sorumluluğu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 57, 2024, ss. 115-140.

³⁰ Yabancılık unsuruna ilişkin açıklamalar için bkz. **Akıncı**, Z.: *Milletlerarası Özel Hukuk*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 5; **Aybay**, R./ **Dardağan**, E.: *Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilâfı)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s. 7-10; **Aygün**, M.: "Yabancılık Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü", *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*, C. 16, S. 0, 2015, s. 1029; **Çelikel**, A./ **Erdem**, B.: *Milletlerarası Özel Hukuk*, Beta Yayınları, İstanbul, 2024, s. 5; **Çörtoğlu Koca**, S.: *Fikri Mülkiyet Haklarından Doğan Uyuşmazlıklarda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 77; **Doğan**, V./ **Yılmaz**, A. Ç./ **Ayhan İzmirli**, L.: *Milletlerarası Özel Hukuk*, Ankara, 2024, s. 6, 191; **Eksi**, N.: "Yabancılık Unsuru Taşıyan Akitler ve Bu Akitlerin AT Roma Konvansiyonuna Göre Anlamı", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 12, S. 1-2, 1992, s. 4. **Erten**, R.: *Milletlerarası Özel Hukukta Spor*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 249; **Güngör**, G.: *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025, s. 31; **Nomer**, E.: *Devletler Hususî Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 5; **Şanlı**, C./ **Esen**, E./ **Ataman-Fıganmeşe**, İ.: *Milletlerarası Özel Hukuk*, Beta Yayınları, İstanbul, 2020, s. 5; **Tekinalp**, **Tekinalp**, Gülören: *Milletlerarası Özel Hukuk, Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 20; **Uluocak**, N.: *Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, Uygulama Kuralları-Sözleşmeler*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 3-4.

uyuşmazlığı yabancılik unsuru taşıyan bir ilişki hâline getirmektedir³¹. Sorumluluğun süljelerinin veya zarar görenin yerleşim yeri, işyeri veya mutad meskeninin başka ülkede bulunması; ürünün iktisap yeri ve zararın gerçekleştiği yerin farklı ülkelerde bulunması hâlinde yabancılik unsurunun varlığı kabul edilmektedir³². Ürünün üretildiği veya tasarlandığı ülkeden başka bir ülkede piyasaya sürülmesi durumunda da piyasaya sürüldüğü yer unsurunun, hukukî ilişkiyi yabancı unsurlu hâle getireceği söylenebilir. Örneğin, Japonya merkezli bir teknoloji şirketi tarafından geliştirilen bir dizüstü bilgisayar, Türkiye'ye ihraç edilerek orada satışa sunulduğunu varsayalım. Türkiye'deki bir tüketici, bu bilgisayarda yer alan bir batarya hatası nedeniyle yangın çıkması sonucu zarar görmüştür. Dolayısıyla, ürünün üretildiği ülkeden başka bir ülkede piyasaya sürülmesi hukukî ilişkiyi yabancı unsurlu duruma getirmiştir.

II. ÜRÜN SORUMLULUĞUNA UYGULANACAK HUKUKUN BELİRLENMESİ

MÖHUK m.36, *“imalâtçının sözleşme dışı sorumluluğu”* başlığı altında, *“imal edilen şeylerin sebep olduğu zarardan doğan sorumluluğa, zarar görenin seçimine göre, zarar verenin mutad meskeni veya işyeri hukuku ya da imal edilen şeyin iktisap edildiği ülke hukuku uygulanır. İktisap yeri hukukunun uygulanabilmesi için zarar verenin, mamulün o ülkeye rızası dışında sokulduğunu ispat edememiş olması gerekir”* şeklinde kaleme alınmıştır.

MÖHUK m.36'da, zarar görene hükümde sayılan bağlama noktaları ile sınırlı olmak üzere uyşmazlığa uygulanacak hukuku tercih etme imkânının tanındığı bir bağlama kuralı öngörülmüştür. Böylece, m.36'daki bağlama kuralının katı yapısına, sınırlı bir esneklik getirilmiştir³³. Diğer yandan, kanun koyucu, zarar gö-

³¹ **Graziano**, T. K.: “The Law Applicable to Product Liability: The Present State of the Law in Europe and Current Proposals for Reform”, *International & Comparative Law Quarterly*, C. 54, S. 2, 2005, s. 476; **Kaye**, P.: *Private International Law of Tort and Product Liability: Jurisdiction, Applicable Law and Extraterritorial Protective Measures*, Dartmouth Publishing Company Limited, Aldershot, 1991, s. 108-109; **Kühne**, s. 1; **Tanrıbilir**, F. B.: “Milletlerarası Özel Hukukta Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kurallara Genel Bakış”, *Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 28-29 Mayıs 2009*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2009, (Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kurallara Genel Bakış), s. 270; İthalâtçı veya dağıtıcının yeterli malvarlığı bulunmadığında, zarar görenin zararının tazmini için bu kişilere başvurusunun bir sonuç getirmeyeceğinden dolayı, yabancı ülkedeki üreticiye başvurusunun bir zorunluluk olacağı ve bu zorunluluğun uyşmazlığı milletlerarası özel hukukun kapsamına sokacağına ilişkin bkz. **Yasan Tepetaş**, s. 161-162.

³² **Özel**, S.: “Milletlerarası Özel Hukukta İmalâtçının Sorumluluğu”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan*, C. 1, Beta Yayınevi, İstanbul, 2001, (Milletlerarası Özel Hukukta İmalâtçı), s. 74; **Tanrıbilir**, Ürün Sorumluluğu, s. 74; **Tanrıbilir**, Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kurallara Genel Bakış, s. 270; **Tarman**, Ürün Sorumluluğu, s. 268-269; **Yasan Tepetaş**, s. 162.

³³ Aynı yönde bkz. **Cappiello**, B.: *AI-systems and Non-contractual Liability a European Private International Law Analysis*, Giappichelli, Torino, 2022, s. 39.

rene uygulanacak hukuku tercih hakkı tanıyan bir hüküm öngörerek, hükümdeki bağlama noktasının işaret ettiği ülkelerin maddî hukuklarının içeriğinin dikkate alınmasına dolaylı olarak izin vermektedir³⁴.

Bununla beraber, m.36'daki bağlama kuralının esnekliği oldukça sınırlıdır. Zira, kuralda, zarar görenin seçtiği ülke hukuku dışında bir hukukun somut uyuşmazlıkla daha sıkı ilişkili bir ülkenin bulunması hâlinde, bu ülke hukukunun uygulanmasına imkân tanıyacak bir istisna kuralına yer verilmemiş veya m.34(3)'te yer alan istisna kuralına göndermede bulunulmamıştır³⁵.

MÖHUK m.36'nın kapsamına giren konular, hükümde ayrıca düzenlenmemiştir. Doktrinde, uygulanacak hukukun kapsamına, sorumluluğun şartları ve kapsamı; sorumluluğun sınırları; zararın türü ve içeriği; sorumluluktan kurtuluş sebepleri; mirasçılar³⁶ dâhil olmak üzere tazminat hakkına sahip olan kişiler; tazminatın türü ve miktarı; ürünün hatalı olup olmadığı; ispat yükü; zamanaşımı ve hak düşürücü süreye ilişkin hususların girdiği kabul edilmektedir³⁷. Diğer yandan, geçici koruma tedbirlerinin usul hukukuna ilişkin meseleler olması nedeniyle, *lex fori*'ye tâbi olması gerektiğine ilişkin doktrinde yer alan görüş doğrultusunda³⁸, yabancı unsurlu ürün sorumluluğuna ilişkin yetkili Türk mahkemesinde görülen bir davada, geçici koruma tedbirlerine ilişkin taleplere Türk hukuku uygulanmalıdır³⁹.

A. Zarar Görene Tercih Hakkı Tanınması

MÖHUK m.36 uyarınca imal edilen şeylerin sebep olduğu zarardan doğan sorumluluğa uygulanacak hukuk, mehzat İsviçre Federal Milletlerarası Özel Hu-

³⁴ Aynı yönde yapılan değerlendirme için bkz. **Symeonides**, S. C.: "Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity", *The American Journal of Comparative Law*, C. 56, S. 1, 2008, (Rome II), s. 182.

³⁵ Kanunlar ihtilâfına ilişkin bir düzenlemede kriterleri benimsemek esneklik yaklaşımının bir göstergesidir. Bkz. **Kozyris**, P. J.: "Rome II: Tort Conflicts on the Right Track! A Postscript to Symeon Symeonides Missed Opportunity", *The American Journal of Comparative Law*, C. 56, S. 2, 2008, s. 482; **Symeonides**, Rome II, s. 180. Sözleşmelerden doğan borç ilişkilerine dair genel bağlama kuralının düzenlendiği MÖHUK m.24(4)'ün değerlendirilmesine ilişkin, daha sıkı ilişkili hukuk kuralının varlığının objektif bağlama kurallarına karine özelliği kazandırdığı ve bu yaklaşımla, objektif bağlama kurallarının katı, kesin, mekanik değil, esnek ve kesin olmayan özellikte kaleme alındığına ilişkin bkz. **Güngör**, s. 195.

³⁶ Kimlerin mirasçı olduğunun tespitinin mirasçılık statüsü uyarınca belirleneceğine ilişkin bkz. **Turhan**, T.: *Haksız Fiilden Doğan Kanunlar İhtilafı Alanında İka Yeri Kuralı*, *Kadıoğlu Matbaası*, Ankara, 1989, s. 270-271.

³⁷ **Çalışkan**, Y.: *Uluslararası Satım Hukukunda Kanunlar İhtilafı Meseleleri*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 208; **Yasan Tepetaş**, s. 318-319. Zarar görenin, zararın tazminine ilişkin doğrudan zarar veren kişinin sigortacısına başvurma hakkının bulunup bulunmadığının uygulanacak hukuk uyarınca tespit edilmesi gerektiğine ilişkin bkz. **Eksi**, N.: *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 51; **Turhan**, s. 275-276.

³⁸ **Çelik/ Erdem**, s. 513; **Nomer**, s. 265; **Uluocak**, s. 64-65.

³⁹ Aynı yönde bkz. **Yasan Tepetaş**, s. 320-321.

kuk Kanunu⁴⁰ (İsv.MÖHUK) m.135'e paralel olarak⁴¹ zarar görene tanınan tercih yetkisi uyarınca tespit edilecektir⁴². Zarar görene tanınan tercih hakkı ile hukuk seçimi birbirlerinden farklıdır⁴³. Hukuk seçimi, iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun iradesinin bulunduğu bir sözleşme sonucu uygulanacak hukuku belirlerken, zarar görene tanınan tercih hakkında bir irade uyuşması söz konusu olmayıp, zarar gören tek taraflı olarak kanun koyucunun tahdidi olarak belirttiği hukuklardan birini seçmesi mevzubahistir⁴⁴. Bu noktada zarar görene bir üstünlük tanınmış olup; zarar gören kişi, zarar verenin mutad meskeni veya işyerinin bulunduğu ya da imal edilen şeyin iktisap edildiği ülke hukuklarının arasından birini tercih ederek, kendisi lehine çözüm sunan ülke hukukunun uygulanmasını sağlayabilir⁴⁵. Bu nedenle hükmün, zarar göreni koruma gayesiyle hareket edilerek düzenlendiği kabul görmektedir⁴⁶.

Diğer yandan, iktisap yeri hukukunun uygulanabilmesi için zarar verenin ürünün o ülkeye rızası dışında sokulduğunu ispat edememiş olması gerekmektedir-

⁴⁰ Kanunun Fransızca metni için bkz. Loi fédérale sur le droit international privé (LDIP), du 18 décembre 1987, RO 1988 1776, <https://www.fedlex.admin.ch/>, ET: 17.10.2024; Kanunun Almanca metni için bkz. Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, vom (LDIP), 18. Dezember 1987, AS 1988 1776, <https://www.fedlex.admin.ch/>, ET: 17.10.2024. Kanunun İtalyanca metni için bkz. Legge federale sul diritto internazionale privato, del 18 dicembre 1987, RU 1988 1776, <https://www.fedlex.admin.ch/>, ET: 17.10.2024.

⁴¹ **Tarıbibilir**, F. B.: "Akit-Dışı Borçlara Uygulanacak Hukuka İlişkin Tüzükte (Roma II) Ürün Sorumluluğu", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 2, 2010, (Roma II), s. 136; **Tarman**, Z. D.: "The Applicable Law to Contractual and Non-contractual Obligations under Turkish Private International Law", *Nederland Internationaal Privaatrecht*, 2009/1, (The Applicable Law to Contractual and Non-contractual Obligations), s. 22.

⁴² **Güngör**, s. 237; Zarar görene tek taraflı olarak kanunda önceden belirlenmiş ve sınırlı olarak sayılmış alternatif hukuklar arasından tercihte bulunarak uygulanacak hukuku tayin hakkı verildiğine ilişkin bkz. **Yasan Tepetaş**, s. 256. Zarar görene kanunda sayılan hukuklar arasından bir seçim hakkı/imkânı verildiğine ilişkin bkz. **Aybay/ Dardağan**, s. 282; **Çelikel/Erdem**, s. 485; **Tarman**, Ürün Sorumluluğu, s. 278; **Tekinalp**, s. 368. Zarar görene tanınan bu tercih hakkına zarar görenin iradesine bağlı kısmi hukuk seçimi imkânı olarak değerlendiren görüş için bkz. **Doğan/ Yılmaz/ Ayhan İzmirlil**, s. 448; **Nomer**, s. 368. MÖHUK m.36 ile davacıya tek taraflı hukuk seçimi imkânı tanındığı ve bu seçimle zarar görenin belirtilen hukuklar arasında bir tercihte bulunacağına ilişkin bkz. **Özel**, S. et al.: *Milletlerarası Özel Hukuk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 516. **Şanlı/ Esen/ Ataman Fıganmeşe**, s. 351. Zarar verene sınırlı bir hukuk seçimi imkânı tanındığına ilişkin bkz. **Çalışkan**, s. 307, **Tarıbibilir**, Roma II, s. 136; **Tarman**, The Applicable Law to Contractual and Non-contractual Obligations, s. 22.

Uygulanacak hukuka ilişkin zarar görene tercih hakkının tanınmasının zarar gören lehine olan ayırmıcılık olduğu ilişkin bkz. **Bogdan**, M.: "The Treatment of Environmental Damage in Regulation Rome II", John Ahern / Binchy William (eds.), *The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden-Boston, 2009, s. 220..

⁴³ **Çalışkan**, s. 307; **Güngör**, s. 237; **Tiryakioğlu**, B.: "Genel Olarak Haksız Fiillere, Haksız Rekabete ve Rekabetin Korunmasına Uygulanacak Hukuk", *Avrupa'da Devletler Özel Hukuku ve Yeni Türk Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un Akitler ve Ticaret Hukukuna İlişkin Hükümleri*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 213.

⁴⁴ **Çalışkan**, 307; **Çelikel/ Erdem**, s. 485; **Güngör**, s. 237; **Tarman**, Ürün Sorumluluğu, s. 278.

⁴⁵ **Tarman**, Ürün Sorumluluğu, s. 278.

⁴⁶ **Şanlı/ Esen/Ataman Fıganmeşe**, s. 351.

dir. Dolayısıyla, her ne kadar tercih hakkının zarar görenin yararına düzenlendiği kabul edilse de zarar verene seçilen hukukun uygulanmasını engelleyebilecek bu savunma imkânının, davalı ile davacı arasında bir denge kurduğu ve hukukî belirsizliği önlediği kabul edilmektedir⁴⁷. Böylece, zarar görenin önceden tahmin edemediği bir hukukun uygulanmasının önüne geçilmektedir⁴⁸.

MÖHUK m.36 uyarınca uygulanacak hukukun tespitinde zarar görene tercih hakkı tanınmasını doktrinde eleştiren görüşler de bulunmaktadır. Bir eleştiriye göre, mağdura farklı ülkelerin hukukları arasında seçim yapma hakkı vermenin en olumsuz tarafı, yabancı ülkelerdeki üreticileri, ürünün pazarlandığı ve iktisap edildiği ülkedeki yerli rakiplerine kıyasla dezavantajlı duruma düşürecek olmasıdır. Yabancı üreticiler, zarar görenin tercihinine bağlı olarak, daha fazla ülkenin hukukuna tâbi olurken, ürünün pazarlandığı ülkede yerleşik olan rakiplerin yalnızca bulunduğu pazarın standartlarına tâbi olması yeterli olacaktır. Bu çözüm, pazar yerinde yerleşik aktörlere kıyasla sınır ötesi aktörlere daha ağır bir yük getirmekte ve aktörlerin bu düzenlemeyi benimsemiş ülkelere pazarlama yapması konusunda önyargı oluşturmaktadır⁴⁹. Diğer bir eleştiri ise kuralın hukukî kesinliği sağlamadığı ve uygulanma kabiliyetinin olmadığına ilişkindir⁵⁰. İsviçre düzenlemesini esas alan MÖHUK m.36, Türk ve İsviçre toplumlarının aynı sosyo-ekonomik düzeyde olmamasından dolayı da eleştirilmektedir⁵¹. Zira, hükmün tercih edebileceği hukuklar bakımından davacıya araştırma külfeti getireceği ve bu durumun onun için masraflı olacağı da bir diğer eleştiri konusu olmuştur⁵².

B. Zarar Görenin Tercih Edebileceği Hukuklar

MÖHUK m.36'da, zarar görenin tercih hakkı "*zarar görenin seçimine göre, zarar verenin mutad meskeni veya işyeri hukuku ya da imal edilen şeyin iktisap edildiği ülke hukuku uygulanır.*" şeklinde ifade edilmiştir. Mehaz İsv.MÖHUK m.135'te ise bu hak "*... zarar görenin seçimine göre: zarar verenin işyeri hukuku*

⁴⁷ **Özel**, Milletlerarası Özel Hukukta İmalatçı, s. 921-922; **Özel**, S.: "İmalatçının Sorumluluğu ve Kitle İletişim Araçları Yoluyla Kişilik Hakkının İhlalinde Uygulanacak Hukuk", *Avrupa'da Devletler Özel Hukuku ve Yeni Türk Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un Akitler ve Ticaret Hukukuna İlişkin Hükümleri*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2010, (Uygulanacak Hukuk), s. 223; **Tanrıbilir**, Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kurallara Genel Bakış, s. 282; **Tekinalp**, s. 368.

⁴⁸ **Tarman**, Z. D.: "Devletler Özel Hukuku Bakımından İmalatçının Sorumluluğu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 73, 2007, (İmalatçının Sorumluluğu), s. 42.

⁴⁹ **Bogdan**, M./ **Hellner**, M.: "Article 7", Ulrich Magnus/ Peter Mankowski, (eds.), *European Commentaries on Private International Law, Commentary*, Volume III, Rome II Regulation, Sellier European Law Publishers, Köln, 2019, s. 295; **Graziano**, s. 73; **Tarman**, s. 43.

⁵⁰ **Tanrıbilir**, Roma II, s. 136.

⁵¹ **Özel** et al., s. 518.

⁵² **Özel** et al., s. 519; **Tanrıbilir**, Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kurallara Genel Bakış, 283; **Tanrıbilir**, Roma II, s. 137.

veya işyeri hukukunun *bulunmaması hâlinde zarar verenin mutad mesken hukuku, ya da ... iktisap edildiği ülke hukuku*" şeklinde kaleme alınmıştır. MÖHUK m.36'nın me haz İsv.MÖHUK m.135'ten farklı kaleme alınması nedeniyle doktrinde, zarar görenin tercih hakkının kaç farklı hukukla sınırlı olduğuna ilişkin görüş farklılığı bulunmaktadır. Me haz İsv.MÖHUK m.135'teki hükmü dikkate alan görüş, MÖHUK m.36'nın da İsviçre düzenlemesinin esas alınarak okunması gerektiğini, bu çerçevede m 36'daki tercih hakkının zarar verenin işyeri, bulunmadığı takdirde mutad mesken hukuku ile ürünün iktisap edildiği yer hukuku olmak üzere iki hukukla sınırlı olduğunu savunmaktadır⁵³. Bu görüş uyarınca, zarar veren, tüzel kişiliğe sahip bir şirket ya da tüzel kişiliği bulunmayan bir işletme ise, zarar gören sadece zarar verenin işyeri hukuku ile iktisap yeri hukuku arasında bir tercihte bulunabilecektir. Zarar görenin gerçek bir kişi olduğu ihtimalde, işyeri hukuku varsa, zarar görenin tercih hakkı yine yalnızca zarar verenin işyeri hukuku ile iktisap yeri hukuku ile sınırlı olacaktır. Zarar görenin gerçek bir kişi olmasına karşın işyerinin bulunmadığı durumda ise, zarar gören tercih hakkını zarar verenin mutad meskeni veya ürünün iktisap yeri hukuklarından birini seçerek kullanabilecektir⁵⁴. Doktrindeki aksi yöndeki görüş ise, İsviçre düzenlemesine ilişkin herhangi bir tartışmaya girmeden, MÖHUK m.36'da düzenlenen zarar verenin tercih hakkının, zarar verenin işyeri veya zarar verenin mutad meskeni ya da ürünün iktisap edildiği yer hukuku olmak üzere alternatif üç hukuk olduğunu ifade etmiştir⁵⁵.

Kanaatimizce, Türk kanun koyucusu me haz İsviçre MÖHUK m.135 hükmüne büyük oranda paralel bir düzenleme yapmak istemesine karşın, m.36'yı bazı değişiklikler yaparak kaleme almıştır. Bu doğrultuda, me haz İsv.MÖHUK m.135'teki "*zarar verenin işyeri, bulunmaması hâlinde mutad mesken hukuku*" ifadesini, MÖHUK m.36'ya "*zarar verenin mutad meskeni veya işyeri hukuku*" olarak aktarması bilinçli bir tercihtir. Zira, Türk kanun koyucu tercih hakkını iki hukukla sınırlandırmak isteseydi, me haz İsv.MÖHUK m.135'teki oldukça

⁵³ **Özel**, Uygulanacak Hukuk, s. 222; **Özel et al.**, s. 517; **Tarman**, Ürün Sorumluluğu, s. 279-280; **Yasan Tepetaş**, s. 273. MÖHUK m.36'da davalının ikametgâhi ve ürünün edinme yeri bağlama noktalarının kullanıldığına ilişkin bkz. **Tanrıbilir**, Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kurallara Genel Bakış, s. 282.

⁵⁴ **Güner**, s. 259; **Yasan Tepetaş**, s. 271-273. Zarar veren gerçek kişiye onun mutad mesken hukuku; zarar veren tacir, tüzel kişiliğe sahip bir ticarî şirket ya da tüzel kişiliği bulunmayan bir işletme ise, bu kişilerin mutad meskeni değil, işyeri hukukunun tercih hakkına konu olabileceğine ilişkin bkz. **Tarman**, Ürün Sorumluluğu, s. 279-280.

⁵⁵ **Çelikel/ Erdem**, s. 485. Zarar verenin, mamulün, iktisap edildiği ülkeye rızası dışında sokulduğunu ispat ettiği ihtimalinde, zarar görenin sadece zarar verenin mutad meskeni veya işyeri hukukundan birini seçebileceğini ifade ederek, zarar verenin mutad meskeni veya işyeri hukukunu tercih hakkının kullanılabilmesi için iki farklı seçenek olarak değerlendiren görüş için bkz. **Güngör**, s. 237.

anlaşılır şekilde kaleme alınmış “*bulunmaması hâlinde*” ifadesini, “*veya*” gibi alternatif anlam sunacak bir bağlaçla kaleme almayı tercih etmeyeceği düşüncesindeyiz. Ayrıca, MÖHUK m.36’nın zarar göreni koruma gayesiyle kaleme alındığı düşüncesinden hareketle, zarar verenin hem işyerinin hem de mutad meskeninin olduğu ve bu iki yerin farklı ülkelerde bulunduğu ihtimalinde, zarar görenin tercih hakkını sadece zarar verenin işyeri hukuku veya iktisap yeri hukuku ile sınırlandırmak maddenin amacına da aykırı bir yorum olacaktır. Keza, bu ihtimalde, zarar görenin menfaatlerini en iyi koruyan hukuk, zarar verenin mutad mesken hukuku da olabilir. Açıkladığımız bu nedenlerden dolayı, zarar görene tanınan tercih hakkının sadece iki hukukla sınırlı olduğu görüşüne katılmamaktayız. MÖHUK m.36 uyarınca, zarar gören tercih hakkını, zarar verenin mutad meskeni veya işyeri hukuku ya da imal edilen ürünün iktisap edildiği yer hukuku olarak kaleme alınan üç farklı alternatiften birini seçerek kullanabilecektir.

MÖHUK m.36’da veya MÖHUK’un diğer hükümlerinde, mutad mesken, işyeri ve iktisap yeri kavramları tanımlanmamıştır. Bağlama noktasının yorumu konusunda bağlama kuralının ait olduğu hukukun kuralda yer alan irtibata yüklediği anlamın kabul göreceği görüşünü benimsendiğimizden⁵⁶, MÖHUK m.36’da yer verilen bağlama noktalarının yorumlanmasında da Türk hukukunda verilen anlamlar dikkate alınacaktır. Çalışmamızı ürünün iktisap edildiği yer ile sınırlandırdığımızdan, çalışmanın bundan sonraki kısmında, “*iktisap yeri*” kavramına verilen anlam ve ürün sorumluluğuna iktisap yeri hukukunun uygulanabilirliği üzerinde durulacaktır.

III. ZARAR GÖRENİN TERCİH EDEBİLECEĞİ BİR HUKUK OLARAK “İMAL EDİLEN ŞEYİN İKTİSAP EDİLDİĞİ ÜLKE HUKUKU”

A. İktisap Yerinin Tespiti

1. Genel Olarak

MÖHUK m.36 uyarınca, zarar görenin tercihte bulunabileceği bir diğer hukuk, zarar verenin, ürünü o ülkeye rızası dışında sokulduğunu ispatlayamaması şartıyla, iktisap yeri hukukudur. MÖHUK m.36 uyarınca iktisap yeri olarak verilen bağlama noktasından ne anlaşılması gerektiği açıkça ifade edilmemiştir. Ayrıca, Türk

⁵⁶ Güngör, s. 54; Nomer, s. 107; Şanlı/ Esen/ Ataman Figanmeşe, s. 45. Bağlama noktasının *lex fori*’ye göre yorumlanmasını kabul etmekle beraber, hâkimin kanunlar ihtilâfı kurallarına göre yetkili olan hukukun kanunlar ihtilâfı sistemi konuyu hâkimin hukukuna veya üçüncü bir devletin hukukuna göndermiş ise, bu kuralın dayanağı olan bağlama noktasının, gönderilen devletin hukukuna göre yorumlanacağına ilişkin bkz. Çelikel/ Erdem, s. 95. Bağlama noktasının yorumunun *lex fori*’ye göre yapılmasını benimsemekle birlikte, milletlerarası özel hukuka ait bir kavramın iç hukuktakinden daha farklı bir anlama sahip olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bkz. Arslan, İ.: *Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 102.

hukukunda herhangi bir düzenlemede iktisap yeri tanımlanmamıştır. Bu nedenle, Türk hukukundaki düzenlemelerde kavramın nasıl kullanıldığının incelenmesi gerekmektedir. Türk Medenî Kanunu'nun eşya hukukuna ilişkin hükümlerinde “*iktisap etmek*” kavramının kullanımı tercih edilmemiştir. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu⁵⁷ m.11(1)'de yer verilen “... *arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazlar zilyetlik yoluyla iktisap edilemez*” cümlesinde geçen “*iktisap edilemez*” kavramıyla, mülkiyetin kazanılıp kazanılmayacağına işaret edilmiştir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda⁵⁸ ise “*iktisap etmek*” kavramı, bir eser üzerindeki malî hakların kendisinin ve kullanımının kazanılması anlamında kullanılmıştır⁵⁹. Bu çerçevede, MÖHUK m.36 uyarınca, “*iktisap yeri*” kavramına verilecek anlamın, hükümde bir zilyetliğin veya hakkın iktisabından açıkça bahsedilmediği için “*imal edilen şeyin mülkiyetinin iktisap yeri*” ifadesine karşılık gelebileceği akla gelebilir.

Buna karşın, Türk doktrinde “*iktisap yeri*”, mehz İsv.MÖHUK m.135 kapsamındaki iktisap yeri kavramına verilen anlam doğrultusunda yorumlanmaktadır⁶⁰. Bizim de katıldığımız bu görüş doğrultusunda, iktisap yeri, kişinin o ürün üzerinde fiilî hâkimiyetini kazandığı yerdir⁶¹. Bu nedenle, iktisap yerinin belirlenmesinde ürünün mülkiyetinin kazanılıp kazanılmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle, iktisap etme, bir ürünü bağış gibi ücretsiz olarak veya sadece kira ya da leasing sözleşmesi yoluyla kullanmak için edinmeyi de içerebileceğinden satın almadan daha geniş bir terim olarak anlaşılmalıdır⁶².

Doktrinde haklı olarak ifade edildiği üzere, kişinin ürün üzerindeki hâkimiyeti genellikle teslim edileceği yerde olacağından, mesafeli sözleşmelerde iktisap yeri, ürünün teslimat yeri (*country of receipt*) olarak anlaşılmalıdır⁶³. Zira bu yerde ürün, malikin veya zilyedin etki alanına girmiş olacaktır⁶⁴.

⁵⁷ RG: 21.07.1983-18113.

⁵⁸ RG: 13/12/1951-7981.

⁵⁹ Bkz. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, m.19/2, m.49, m.54, m.57, m.58, m.59.

⁶⁰ ÖZEL, mehz İsv.MÖHUK m.135'te yer alan iktisap yeri bağlama noktasını açıklarken, ürünün iktisap yerinin, ürünün üreticisinin rızasıyla ve menfaatine olarak piyasaya sürüldüğü yerleri ifade ettiğini; bu kavramdan anlaşılması gerekenin, sözleşmenin akdedildiği veya iktisap edenin iradesini açıkladığı veya mülkiyetin devredildiği yer olmayıp; malikin veya zilyedin etki alanına girdiği yer olduğunu belirtmiştir. ÖZEL, İmalatçının Sorumluluğu, s. 413; ÖZEL, et al., s. 518. İsv.MÖHUK m.135'te yer alan iktisap yeri kavramına ilişkin farklı görüşler için bkz. **Yasan Tepetaş**, s. 279-280.

⁶¹ **Yasan Tepetaş**, s. 280. Aynı doğrultuda bkz. **Dickinson**, A.: *The Rome II Regulation*, Oxford Private International Law Series, Oxford, 2008, s. 382; **Illmer**, M.: “Art.5 Rome II”, Peter Huber (ed.), *Rome II Regulation Pocket Commentary*, Sellier European Law Publishers, Munich, 2011, s. 129.

⁶² Aynı doğrultuda bkz. **Machnikowski**, P.: “Article 5”, Ulrich Magnus/ Peter Mankowski (eds.), *European Commentaries on Private International Law, Commentary, Volume III, Rome II Regulation*, Sellier European Law Publishers, Köln, 2019, s. 227.

⁶³ **Yasan Tepetaş**, s. 280.

⁶⁴ ÖZEL, İmalatçının Sorumluluğu, s. 413.

MÖHUK m.36'da ürünün bizzat zarar gören tarafından iktisap edilmesi şartı aranmamaktadır. Bu nedenle zarar gören, ürünü iktisap eden dışındaki üçüncü bir kişi olsa bile bu kişi, zararının tazmini talebine iktisap yeri hukukunun uygulanmasını tercih edebilecektir⁶⁵. Bununla beraber, zarar görenin üçüncü kişi olduğu durumlarda, bu kişinin ürünün iktisap yeri ile yakın ilişkisi bulunmadığından, iktisap yeri kriterinin zarar gören bakımından tatmin edici bir çözüm sunmadığı ifade edilmektedir⁶⁶.

2. Gayri Maddî Bir Varlık Olan Yazılımların İktisap Yeri

MÖHUK m.36'nın genel yapısına bakıldığında, hükmün teknolojiye karşı tarafsız bir tutumda hazırlandığını söylemek mümkündür. Zira, MÖHUK m.36'da yazılım gibi sorumluluğun objesinin geleneksel ürünlerden farklılaştığı ihtimalinde, iktisap yerinin bir ülkeye yerleştirilmesinin mümkün olup olmadığı dikkate alınmamıştır⁶⁷.

Yazılımlar bakımından, MÖHUK m.36 çerçevesinde iktisap yerinin belirlenmesinde tartışılması gereken önemli bir husus, iktisap yerinin neresi olduğudur. Zira, bir yazılımın internet üzerinden indirilme yoluyla edinilme ihtimali yüksektir. Örneğin, bilgisayara internet üzerinden indirilen ve bir yapay zekâ sistemi olan *Microsoft Şirketi*'ne ait yapay zekâ asistanı *Copilot Pro*, bilgisayara internet aracılığıyla güncelleştirme ile gelen veya doğrudan indirilen bir yapay zekâ yazılımıdır. *Copilot Pro*'nun hatalı bir kodlama yüzünden güç yönetimi ayarlarını değiştirdiği ve bilgisayar performansını arttırmak için işlemcinin tüm çekirdeklerini yüksek hızda çalıştırdığı ihtimalinde, bu durum sürekli yüksek sıcaklıklara neden olduğundan bilgisayarın işlemcisinin ömrünü azaltabilir. Böyle bir durumda, bil-

⁶⁵ Özel, İmalatçının Sorumluluğu, s. 416.

⁶⁶ Graziano, s. 282. *NOMER*, zarar gören üçüncü kişiler için tekrar fiil hukukuna bağlanılmasının zaruri olduğunu belirtmektedir. Bkz. *Nomer*, s. 367. *ÖZEL*, üçüncü kişi zarar gördüğü durumlarda, daha yakın bir bağlantı tesis etse bile kanunda öngörülemeyen bir bağlama noktasının davacı tarafından seçilemeyeceğini ve hükümde belirtilen bağlama noktaları dışında başka bir seçenek olmadığını ileri sürmüştür. Bkz. *Özel*, İmalatçının Sorumluluğu, s. 36. *TANRIBİLİR*, zarar görenin ürünü edinen kişi olmadığı durumda, maddenin uygulanmasının tartışmalara neden olacağını belirtmiştir. Bkz. *Tanribilir*, Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kurallara Genel Bakış, s. 282. *TARMAN*, ürünü bizzat iktisap etmemiş kişiler bakımından zararın meydana geldiği yerin önem taşıdığını ve bu kriterin ihmal edilmesinin yerinde olmadığını vurgulamıştır. *Tarman*, Ürün Sorumluluğu, s. 281. *YASAN TEPETAŞ*, zarar gören üçüncü kişilere, iktisap yerinin yeterli ilişkiyi sağlamaması hâlinde, iktisap yerine göre daha sıkı ilişki içerisinde bulundukları zarar yeri hukukunu seçme imkânını MÖHUK m.36'nın mümkün kıldığını ve bu imkân tanınırken zarar yeri hukukunun zarar verenin menfaatini ihlâl etmemesi için, iktisap yeri hukukunun uygulanmasında zarar verene tanınan savunma imkânının, zarar yeri hukukunun uygulanmasında da benimsenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. *Yasan Tepetaş*, s. 283.

⁶⁷ Aynı yönde bir değerlendirme için bkz. *Poesen*, M. "Regulating Artificial Intelligence (AI) in the European Union (EU): Exploring the Role of Private International Law", *SSRN*, Posted: 10.11.2021, Last revised: 15.03.2022, s. 9, <https://papers.ssrn.com/>, ET: 08.11.2024.

gisayarı zarar gören kişi, yazılım üreticisi olarak *Microsoft*'un kendisinden veya hatalı kodlamanın başka bir işletme tarafından yapıldığı ihtimalinde bu işletmeden ürün sorumluluğu hükümleri çerçevesinde zararının tazmin edilmesini talep edebilir. Bu ihtimalde, *Copilot Pro*'yu Türkiye'deyken satın alan ve bilgisayarına indiren bir kişi bakımından ürünün iktisap yerinin, dolayısıyla teslimat yerinin Türkiye olduğunu savunabilir miyiz? Aynı şekilde, bir otonom aracın⁶⁸ nihai üreticisi ile bu aracın yazılımının üreticisinin farklı kişi olduğu ihtimalinde, yazılım üreticisine ürün sorumluluğu hükümleri çerçevesinde başvurulmak istendiğinde, otonom aracın iktisap yeri, otonom aracın yazılımının iktisap yeri olarak mı kabul edilmelidir?

Kanaatimizce burada belirlenmesi gereken konu, gayri maddî bir varlık olan yazılımının iktisap yerinin bulunup bulunmayacağıdır. Nitekim, yazılımların cismani varlığı bulunmadığından, mülkiyetinin veya zilyetliğinin geçirilmesi mümkün olmayıp, sadece yazılım üzerindeki malî hakların kendisinin veya kullanım hakkının devri mümkündür.⁶⁹ Bu çerçevede, yazılımların kendisinin iktisabının değil, sadece yazılım üzerindeki malî hakların veya bunların kullanım hakkının ruhsatının iktisabının mümkün olduğu düşüncesindeyiz. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.49 vd. hükümlerinde de eser üzerindeki malî hakların iktisabı veya bu hakların kullanım hakkının ruhsatının iktisabından bahsedilmesi bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Bu bağlamda, MÖHUK m.36 uyarınca ürün üzerindeki hakkın değil, bizzat ürünün iktisap yerinden bahsedildiğinden “*iktisap yeri*” bağlama noktasının, yazılım gibi cismani varlığı bulunmayan ürünlere uygulanabilir nitelikte olmadığını akla getirebilir.

Buna karşın, yazılımın kullandırılması amacı taşıyan ve “*yazılım lisansı sözleşmesi*” olarak⁷⁰ ifade edilen sözleşme türünde, bir yazılım üzerindeki haklardan

⁶⁸ Otonom bir sistem, amacını belirleme ve onun peşinden gitme konusunda bağımsız davranabilen ve karar alabilen sistemlerdir. Sürücüsüz otomobiller veya mobil robotlar otonom sistemlere örnek olarak verilebilir. Otonom sistemlere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Ersoy, Ç.:** *Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 22-24.

⁶⁹ Aynı yönde bkz. **Hatipoğlu, K.:** *Yazılım Lisans Sözleşmeleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 176. Eser sahibinin, eser üzerinde malî ve manevî hakları mevcuttur. Eser üzerindeki manevî haklar devredilemez. Malî haklar ise FSEK'da tahdidi olarak sayılmıştır. Bu haklar, işleme hakkı; çoğaltma hakkı; yayma hakkı; temsil hakkı; işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı ve takip hakkıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Arbek, Ö.:** *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 128-145; **Ateş, M.:** *Fikrî Hukukta Eser Sahipliği*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 51-54; **Bozbel, S.:** *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2012, s. 97-231; **Gökyayla, K. E.:** *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001, s. 43-63; **Öztan, F.:** *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerinde Haklar*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 279-405. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.48'den anlaşıldığı üzere, eser üzerindeki malî haklar kısmen veya tamamen devredilebilir veya bu hakların kullanma yetkisi devredilebilir. Bkz. **Hatipoğlu, s. 70.**

⁷⁰ **Hatipoğlu, s. 82.**

lisans alanın tam olarak yararlanması, yazılımın bir suretinin iletilmesini gerektirmektedir. Yazılımların bir suretinin iletilmesi ile kastedilen, yazılımların zilyetliğinin devri değil, yazılımın bir nüshasının lisans alanın hâkimiyet alanına girmiş olmasıdır. Başka bir ifadeyle, alıcının sözleşme konusundan tam olarak yararlanmasının sağlanması, yazılımın bir suretinin lisans alana iletilmesiyle mümkündür⁷¹. Dolayısıyla, MÖHUK m.36 uyarınca, “*iktisap yeri*” kavramının, yazılım üzerindeki hakların iktisap edildiği yer olarak anlaşılacak şekilde geniş yorumlanması gerektiği düşüncesindeyiz. Bu şekilde yapılan bir yorum, hatalı bir yazılımdan zarar gören bir kişinin, yazılım üzerindeki hakları iktisap ettiği ülkenin ürün sorumluluğuna ilişkin koruma standartlarından faydalanmasını sağlayacağından, zarar göreni koruma gayesiyle düzenlenen MÖHUK m.36’nın düzenlenme amacıyla da uyumlu olacaktır.

Ürünün kişinin hâkimiyeti alanına girdiği yerin, teslimat yeri olduğuna ilişkin görüşümüz doğrultusunda, bir yazılımın teslimat yerinin neresi olduğunun yanıtlanması gerekmektedir. Kanaatimizce, şayet bir yazılım donanıma entegre edilerek piyasa sürüldüğü ve fiziksel ortamda kullanıma sunulduğu hâllerde, sistemin teslimat yerinin tespiti zorluk arz etmeyecektir. Bu çerçevede örneğin, bir otonom aracın yazılımının üreticisine karşı yöneltilecek ürün sorumluluğundan doğan taleplerde otonom aracın yazılımının suretinin iletildiği yer ile otonom aracın teslimat yeri aynı yer kabul edilecektir.

Buna karşın, yazılımının bir nüshasının lisans alana internet ortamında veri aktarımı yoluyla, başka bir ifadeyle indirilme yoluyla, iletildiği hâllerde⁷² yazılımın teslimat yerinin tespiti daha karmaşık bir hâl alabilir. Doktrinde, sanal ortamdan indirilen yazılım gibi bir dijital ürünün teslimat yerinin neresi olduğunu belirlemenin her zaman çok kolay olmayacağı ifade edilmekle birlikte⁷³, bu ürünlerin teslimat yerinin neresi olacağına ilişkin bir görüş tespit edilememiştir. Teslimat yerinin, kişinin ürün üzerinde hâkimiyet sağladığı yer olduğuna ilişkin benimsediğimiz görüş doğrultusunda, bir varlık üzerinde tecessüm etmeden sanal ortamdan internet aracılığıyla indirilerek erişilen yazılım gibi bir dijital ürünün indirilme yerinin teslimat yeri olarak kabul edilebileceği düşüncesindeyiz. Nitekim, kişi bu yazılımı indirmeden kullanmaya başlayamayacak ve ondan faydalanamayacaktır. Yazılımı indirdiğiniz web sitesi veya platform, indirilen dosya ile ilgili IP adresinin kayıtlarını tutmaktadır. Bu kayıtlar genelde log dosyalarında bulunmakta ve talep edilmesi durumunda, özellikle yasal süreçlerde, bu bilgi-

⁷¹ Hatipoğlu, s. 97, 176.

⁷² Yazılımın çoğaltılmış bir suretinin lisans alana iletilmesi, yazılımın bir suretinin internet ortamında veri aktarımı yoluyla ya da bir veri taşıyıcısına yüklenerek teslim edilmesi yoluyla mümkün olduğuna ilişkin bkz. Hatipoğlu, s. 178.

⁷³ Cappiello, s. 196; Machnikowski, s. 227.

ler yetkililerle paylaşılmaktadır⁷⁴. Diğer yandan, eğer kullanıcı bir VPN, proxy veya anonimleştirme aracı (örneğin Tor ağı) kullanıyorsa, gerçek IP adresini tespit etmek daha zor hâle gelebilir. Bu durumda, yalnızca VPN sunucusunun IP adresi görülebilir⁷⁵. Böyle bir durumda da yazılımın indirilme yerinin dolayısıyla teslimat yerinin belirsizliğine ilişkin sorun devam edecektir. İndirilme yerinin tespit edilemediği hâllerde, kişinin bu ürünü oturduğu yer veya mutad meskeninin bulunduğu yerde kullandığı akla gelse bile, kişi bir seyahat esnasında sadece iki günlüğüne bulunduğu bir ülkede de ürünü bilgisayarına indirmiş olabilir. Bu nedenle, ürün olarak kabul edilen gayrî maddi varlıkların teslimat yerinin neresi olduğuna ilişkin Kanunda açıkça bir düzenlemenin getirilmesinin uygun olacağı görüşündeyiz.

Yukarıda, Türk hukukunda iktisap yeri kavramına verilecek anlama göre, iktisap yeri bağlama noktasının bir ülkeye yerleştirilmesinin zorluğundan bahsettik. Bu noktada yapılacak yorum farklılıklarının önüne geçmek için MÖHUK m.36'da yapılacak bir revizyonla, yazılım dahil olmak üzere gelecekte ürün tanımının kapsamına dahil edilebilecek diğer dijital ürünlere de uygulanabilecek şekilde “ürünün ilk kez kullanıma sunulduğu yer” olarak ifade edebileceğimiz yeni bir bağlama noktasına ihtiyaç duyulduğuna işaret etmek isteriz⁷⁶. Böylece, “ürünün zarar görenin ilk kez kullanımına sunulduğu yer” belirlenmesinde ürünün mülkiyetinin kazanılıp kazanılmamasının veya zilyetliğin devrinin bir önemi bulunmayacağından, bu irtibatın bir ülkeye yerleştirilmesine ilişkin sorunlar büyük ölçüde önlenmiş olacaktır. Bununla beraber, bu önerimizin ortaya çıkabilecek bütün sorunlara çözüm olmayacağının kabulü gerekmektedir. *GhatGPT* gibi içinde yazılım barındıran bir sisteminin internette herhangi bir veri indirilmeden, sanal ortamda bir hizmet olarak kullanıma sunulması da mümkündür. Böyle

⁷⁴ IP kavramı ve tespitine ilişkin bir çalışma için bkz. **Doğan**, G.: “Bilişim Suçlarında IP Tespiti ile Ekran Görüntüleri Çıktılarının İspat Değeri”, *Bilişim Hukuku Dergisi*, C. 1, S. 1, 2019.

⁷⁵ IP adresinden kullanıcıya ulaşmak doğrudan mümkün değildir, çünkü bu bilgiye yalnızca internet servis sağlayıcıları (ISS) sahiptir. Bu tür bilgiler, genellikle yalnızca mahkeme kararı veya yetkili bir kurumun talebi üzerine paylaşılmaktadır. IP adreslerinin ağ üzerindeki kullanımı ve yasal kullanımı ve sınırlamaları hakkında kapsamlı bilgiler hakkında bir çalışma için bkz. **Kurose**, J. F./ **Ross**, K. W.: *Computer Networking: A Top-Down Approach*, Eighth Edition, Pearson PLC, London, 2022.

⁷⁶ Roma II Tüzüğü Sözleşme Dışı Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma II Tüzüğü (Roma II Tüzüğü) ürün sorumluluğuna uygulanacak hukuka ilişkin m.5'te yer alan iktisap yeri kavramının, İngilizce ve Almanca metinlerinden farklı olarak Fransızca metninde “*satin alma yeri*” şeklinde kaleme alındığını; dolayısıyla iktisap yerine verilen anlamın değişebileceğini; bu kavramın ürünü satın alma, kiralama, leasing veya lisans sözleşmeleriyle edinimini kapsayacak şekilde, “ürünün zarar görenin kullanımına sunulduğu yer” olarak revize edilmesi gerekliliğine ilişkin bkz. **Rieländer**, F.: “Die Anknüpfung der Produkthaftung für autonome Systeme”, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, C. 87, N. 2, 2003, s. 288, 289, 300, 304. Tüzük için bkz. Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II), OJ L 199, 31/07/2007, <https://eur-lex.europa.eu/>, ET: 08.07.2025.

bir ihtimalde, söz konusu yazılımın kullanıma sunulduğu yerin neresi olduğuna ilişkin sorunun ötesinde, bu tür bir hizmetin MÖHUK m.36'ın uygulama alanına girip girmediğinin belirsizliğine de işaret etmek isteriz.

Yazılımın iktisap edilmesinde değinilmesi gereken bir diğer mesele, bir ürünlerdeki yazılımın güncellenmesi nedeniyle meydana gelen zarardan kaynaklanan taleplere uygulanacak hukukun tespiti, bu ürünün orijinal hâlinin iktisap yeri ile güncellenen hâlinin iktisap yerinin aynı yer olup olmadığıdır. Zira bir ürünlerdeki yazılımın güncellenen hâlinin iktisap yerinin, ilk hâlinin iktisap yerinden farklılaşması söz konusu olabilecektir.

Konuyu bir örnek üzerinden ifade edecek olursak, Almanya'da üretilen bir otonom aracı Almanya'da teslim alan bir kişinin bu aracı, mutad meskeninin bulunduğu Türkiye'ye getirdiğini ve burada kullandığını varsayalım. Otonom aracın yazılımının güncellenmesinden sonra acil durum frenleme sisteminin çalışmaması sebebiyle Türkiye'de bir kaza meydana geldiği ve bu kaza sonucunda aracı kullanan kişinin ağır yaralandığı ihtimalinde, aracın iktisap yeri olarak, aracın ilk hâlinin satın alındığı Almanya mı yoksa güncellenmenin gerçekleştirildiği esnada sürücünün araç üzerinde fiilî hâkimiyetinin bulunduğu yer olan Türkiye mi kabul edilecektir?

Kanaatimizce, ürünün ilk hâli ile güncellenen hâlinin aynı ürün olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğine ilişkin teknik bilgiye zayıf taraf konumundaki zarar görenin veya yargılamayı yürütecek hâkimin sahip olması beklenemez. Ayrıca zarar verene böyle bir yükümlülük yüklemek, uygulanacak hukuka ilişkin tercih hakkı tanınarak korunmaya çalışan zarar göreni ciddi bir külfet altına sokacağından dolayı MÖHUK m.36'nın düzenleme amacına da aykırı bir yorum olacaktır. Dolayısıyla, sorunun çözümünde dikkate alınması gereken hususun ürünün ilk hâli ile güncellenen hâlinin aynı olup olmaması değil, ürün sorumluluğundan doğan talebin sorumluluğun hangi süjesine yöneltildiği olmalıdır. Nitekim, ürünün ilk hâli ile güncellenen hâlinin aynı ürün olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği konusunun, MÖHUK m.36 uyarınca belirlenen yetkili hukukun çözmesi gereken bir mesele olduğu düşüncesindeyiz.

Bu görüşümüz çerçevesinde, ürünün ilk hâlinin üreticisine veya diğer ekonomik aktörlere karşı yöneltilecek ürün sorumluluğundan doğan taleplerde, zararın sistemdeki yazılımın güncellenmesi nedeniyle gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın, ürünün ilk hâlinin iktisap yeri hukuku esas alınmalıdır. Yine yazılımı güncellenen bir ürünün sebep olduğu bir zarara ilişkin, yazılımın ilk hâlinin üreticisine veya programlayıcısına karşı ürün sorumluluğundan doğan taleplerde, zararın sistemdeki yazılımın güncellenmesi nedeniyle gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın, ürünün ilk hâlinin iktisap yeri dikkate alınmalıdır. Buna karşın, yazılımı güncellenen bir ürünün sebep olduğu bir zarara ilişkin yazılımı güncelleyen

kişiye karşı ürün sorumluluğundan doğan taleplerde, zararın ürünün güncellenmiş hâlinin sebep olup olmadığına bakılmaksızın, ürünün güncellenen hâlinin iktisap yeri hukuku esas alınmalıdır. Ancak, bu yönde yapılacak ayrıntılı bir düzenlemenin de MÖHUK m.36 ile getirilmek istenen sade ve basit bir bağlama kuralının yapıyla bağdaşmayacağına da farkında olduğumuzu belirtmek isteriz⁷⁷.

B. İktisap Yerin Tercih Edilebilmesinin Şarta Bağlanması: Mamulün O Ülkeye Zarar Veren Rızası ile Sokulması

MÖHUK m.36'da imal edilen şeyin iktisap edildiği ülke ile zarar veren hiçbir ilişkisinin bulunmaması ihtimalinde, zayıf taraf olan zarar görenin menfaatleri karşısında zarar verenin hukukî durumu tamamen ihmal edilmeyerek, iktisap yeri hukukunun uygulanabilmesi şarta bağlanmıştır⁷⁸. İktisap yeri hukuku, zarar verenin hesaba katması gereken yerlerden biri olmakla beraber, bu hukukun uygulanması için aranılan şart, zarar verenin, mamulün o ülkeye rızası dışında girdiğini ispat edememesidir⁷⁹. Zira, iktisap yeri hukuku genellikle üreticinin önceden bilemeyeceği veya öngöremeyeceği bir hukuk olarak kabul edilmektedir⁸⁰. Hükümde bu şarta yer verilmesiyle, imal edilen şeyin iktisap ülkesine rızası ve bilgisi dışında sokulduğu durumlarda sorumlu olduğu iddia edilen kişiye bir ispat hakkı tanınarak sorumluluk açısından iktisap yeri hukukuna tâbi olmaktan kurtulma imkânı sağlamaktadır⁸¹. Böylelikle, zarar verenin hiçbir ilişkisinin bulunmadığı tesadüfi bir hukukun uygulanarak zarar verenin elverişsiz konuma düşmesi engellenmekte ve hukukî öngörülebilirlik sağlanarak, zarar gören ile zarar veren arasındaki menfaat dengesinin sağlanması temin edilmektedir⁸².

⁷⁷ Ürün sorumluluğu ihtilâfları doğası gereği karmaşık davalar olduğundan bu tür ihtilâfları ele almak için basit bir kanunlar ihtilâfı kuralı düzenlenmesinin gerekliliğine ilişkin bkz. **Symeonides**, S. C: "The Need for a Third Conflicts Restatement (And a Proposal for Tort Conflicts)", *Indiana Law Journal*, C. 74, S. 2, 2000, s. 474.

⁷⁸ **Aybay/ Dardağan**, s. 382; **Çelikel/ Erdem**, s. 485; **Özel**, Uygulanacak Hukuk, s. 224; **Tarman**, Ürün Sorumluluğu, s. 278; **Tekinalp**, Milletlerarası, s. 368.

⁷⁹ **Akıncı**, s. 70; **Aybay/ Dardağan**, s. 382; **Çelikel/ Erdem**, s. 485; **Doğan/ Yılmaz/ Ayhan İzmirli**, s. 448; **Güngör**, s. 237; **Nomer**, s. 368; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 351; **TARMAN**, iktisap yeri hukukunun uygulanabilmesi için gerekli şartı, bir ürünün hukukî yollarla dağıtıldığı veya satışa sunulması, yani malın o ülkede pazarlanmış olması olarak ifade etmektedir. Bkz. **Tarman**, Ürün Sorumluluğu, s. 278. **YASAN TEPE TAŞ**, mehz. İsv.MÖHUK m.135'te, MÖHUK m.36'dan farklı olarak, ürünün o ülkede pazarlanmasından bahsedildiği, MÖHUK m.36'nın lafzının farklılığına rağmen, aynı esasın kastedildiğini; bir ürünün hukukî yollarla dağıtıldığı veya satışa sunulduğu bir ülkede pazarlanmış kabul edileceğini ifade etmiştir. Bkz. **Yasan Tepetaş**, s. 287.

⁸⁰ **Nomer**, s. 368.

⁸¹ **Tekinalp**, s. 368.

⁸² **Çalışkan**, s. 307-308; **Çelikel/Erdem**, s. 485; **Tarman**, The Applicable Law to Contractual and Non-contractual Obligations, s. 23; **Yasan Tepetaş**, s. 284. 5718 sayılı MÖHUK Tasarısı ile ilgili Adalet Komisyonu Raporu, s. 24, <https://www5.tbmm.gov.tr/>, ET: 17.11.2024; Aynı yönde bkz. **Dickinson**, s. 356; **Kozyris**, s. 488.

İktisap yeri hukukunun uygulanabilirliğine ilişkin şartın ispat yükü zarar verendirdir⁸³. Şayet, zarar veren, mamulün iktisap yeri ülkesine rızası dışında sokulduğunu ispat edebilirse, zarar gören uygulanacak hukuka ilişkin tercih hakkını, sadece zarar verenin işyeri veya zarar verenin mutad meskeni hukuklarından birini seçerek kullanabilecektir⁸⁴.

Zarar verenin ürünü ülkeye rızasıyla sokması, ürünün o ülkede satışa sunulması, kiralanması veya o ülkeye yönelik reklam kampanyalarının yürütülmesi⁸⁵ şeklinde olabilir⁸⁶. Ürünün bizzat zarar veren tarafından o ülkeye ihraç edilmesi veya dağıtımının yapılması gibi bir yolla sokulması hâlinde, zarar verenin o ülkeye rızası ile soktuğu tartışmasız kabul edilecektir⁸⁷. Bununla beraber, zarar verenin ülkeye ürünü bizzat sokması şart değildir⁸⁸. Üreticinin kendisi veya ithalatçılar ya da perakendeciler gibi kendi dağıtım zincirindeki diğer kişiler tarafından sanal veya fiziksel olarak yürütülen dağıtım yoluyla da ülkeye sokulmuş olabilir. Bu çerçevede, zarar veren ürünü o ülkeye göndermediği ve dağıtım yetkisi vermediği veya kendi dağıtım zinciri dışında bulunup müdahale yetkisinin bulunmadığı durumlarda, zarar verenin rızasının bulunmadığı ve iktisap yeri hukuku uyarınca sorumlu tutulması gerektiği ifade edilmektedir⁸⁹. Örneğin, bir ürünün ülkeye satışı yasaklanmış olmasına karşın yasal olmayan yollardan ülkeye sokulması ve zarar gören tarafından iktisap edilmesi durumunda, zarar verenin rızası söz konusu olmayacaktır⁹⁰. Somut olayın durumundan bir ürünün sadece belirli ülkede piyasa sürülmesinin amaçlandığı da çıkarılabilir. Örneğin, ürünün ambalajında sadece ambalajda adı geçen ülkeler için satışa sunulduğu yazabilir⁹¹. Böyle bir ihtimalde, sorumlu olduğu iddia edilen kişinin rızasının bulunmadığının ispatı daha kolay olacaktır.

SONUÇ

Ürün sorumluluğu, hatalı bir ürün nedeniyle meydana gelen zararlardan, üretici veya tedarik zincirinde yer alan diğer kişilerin, sözleşme dışı ve kusur-

⁸³ Özel, et al., s. 516; Özel, Uygulanacak Hukuk, s. 224; Yasan Tepetaş, s. 286.

⁸⁴ Güngör, s. 237.

⁸⁵ Ürün hakkında belirli bir ülkeye yöneltilmiş reklam faaliyetinin tek başına ürünün o ülkeye pazarlandığı anlamına gelmeyeceğine ilişkin bkz. Yasan Tepetaş, s. 292.

⁸⁶ Roma II Tüzüğü m.5'te yer alan pazarlanma şartına ilişkin benzer görüş için bkz. Dickinson, Rome II, s. 372.

⁸⁷ Tarman, Ürün Sorumluluğu, s. 279.

⁸⁸ Roma II Tüzüğü m.5'te yer alan pazarlanma şartına ilişkin benzer görüş için bkz. Hartley, T. C.: "Choice of Law for Non-Contractual Liability: Selected Problems under the Rome II Regulation", *The International and Comparative Law Quarterly*, C. 57, S. 4, 2008, s. 904.

⁸⁹ Yasan Tepetaş, s. 290.

⁹⁰ Clarkson/ Hill, s. 273.

⁹¹ Tanrıbilir, Roma II, s. 133; Yasan Tarman, s. 291.

suz olarak sorumlu tutulmasını ifade eder. Milletlerarası ticaretin gelişmesi ve dolaşımın artması, modern üretim ve internet üzerinden pazarlama gibi kolaylaştırıcı teknikler sayesinde, bir ürünün kendisinin veya tamamlayıcı parçalarının birden fazla devlet içinde üretimi, dağıtımı ve satışı sıklıkla söz konusu olmakta ve ürün sorumluluğuna ilişkin bir uyuşmazlığı yabancılık unsuru taşıyan bir ilişki hâline getirmektedir. Ürün sorumluluğuna ilişkin yabancı unsurlu bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda uygulanacak hukuk MÖHUK m.36 uyarınca tespit edilir. MÖHUK m.36, zarar görene hükümde belirtilen bağlama noktaları ile sınırlı olmak üzere, uyuşmazlığa uygulanacak hukuku tercih etme imkânının tanıdığı bir bağlama kuralı olarak düzenlenmiştir. Zarar görenin tercih edebileceği hukuklar, zarar verenin mutad meskeni veya işyeri ya da imal edilen şeyin iktisap edildiği ülke hukukudur. Zarar gören kendisi için en avantajlı çözümü sunan ülke hukukunun uygulanmasını sağlayabilecektir. Bu noktada MÖHUK m.36'nın zarar göreni koruma gayesiyle düzenlendiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan zarar verenin menfaati de tamamen göz ardı edilmemiştir. Zira, hükümde zarar verenle yakın ilişkili irtibatlarla yer verilmiş ve iktisap yeri hukukunun uygulanabilmesi, zarar verenin ürünün o ülkeye rızası dışında sokulduğunu ispat edememesi şartına bağlanmıştır. Bu şekilde hüküm, zarar veren ve zarar gören arasında bir denge kurmakta ve hukukî belirsizliği önlemektedir.

İktisap yeri, kişinin bir ürün üzerinde fiilen hâkimiyet kurduğu yerdir. Bu sebeple, iktisap yerinin belirlenmesinde ürünün mülkiyetinin kazanılmış olup olmaması önemli değildir. Başka bir deyişle, iktisap, bir ürünün bağış yoluyla ücretsiz edinilmesi ya da sadece kira veya leasing sözleşmesi kapsamında kullanılması gibi durumları da kapsadığından, satın almadan daha geniş bir kavram olarak değerlendirilmelidir. Kişinin bir ürün üzerinde fiilî hâkimiyetini kurduğu yer, ürünün teslimat yeridir.

Hatalı yazılımdan kaynaklanan bir zarar söz konusu olduğunda ise iktisap yerinin bir ülkeye yerleştirilmesi geleneksel ürünlere oranla daha zor olabilecek ve hatta *"iktisap yeri"* kavramına verilen anlama göre farklı sonuçlar ortaya çıkabilecektir. Bu nedenle *"iktisap yeri"* bağlama noktası dilsel revizyonla birlikte, geleneksel ve dijital ürünlerin ticari transferinin tüm yapılarını kapsadığına ilişkin kuşku bırakmayacak şekilde yeniden gözden geçirilmesi gereklidir. Bu revizyonla MÖHUK m.36'da *"ürünün zarar görenin ilk kez kullanımına sunulduğu yer"* şeklinde ifade edilebilecek yeni bir bağlama noktasına yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akçura Karaman**, Tuba: *Üreticinin Ayıplı Ürünlerinin Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.
- Akıncı**, Ziya: *Milletlerarası Özel Hukuk*, Vedat Kitapçılık, Ankara, 2020.
- Akipek**, Şebnem: “Bedensel Zararların Tazmini Kapsamında Tüketici Hukuku Yönünden Ürün Sorumluluğu”, Sema Güleç Uçakhan/ Necdet Basa (ed.), *Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini*, C. 2, TBB Yayınları, Ankara, 2016, ss. 23-38.
- Arbek**, Ömer: *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005.
- Arsan**, İlyas: *Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Aşkın**, Uğur: “İlaç Üreticisinin Cezaî Sorumluluğu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 57, 2024, ss. 115-140.
- Ataberk**, Reşat: “İmalatçının Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1, 1979, ss. 159-175.
- Atamer**, Yeşim M./ **Kurtulan Güner**, Gökçe: “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş müdür?”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 70, S. 2, 2021, ss. 543-588.
- Aybay**, Rona/ **Dardağan**, Esra: *Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilafı)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.
- Aydos**, Oğuz Sadık: *Ürün Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.
- Aygün**, Mesut: “Yabancılaşma Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü”, *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*, C. 16, S. 0, 2015, ss. 1025-1066.
- Bogdan**, Michael/ **Hellner**, Michael: “Article 7”, Ulrich Magnus/ Peter Mankowski, (eds.), *European Commentaries on Private International Law, Commentary, Volume III, Rome II Regulation*, Sellier European Law Publishers, Köln, 2019, ss. 287-297.
- Bogdan**, Michael: “The Treatment of Environmental Damage in Regulation Rome II”, John Ahern/ Binchy William (eds.), *The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden-Boston, 2009, ss. 219-230.
- Bozbel**, Savaş: *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2012.
- Büyüktanır Özcan**, Burcu G.: “Tüketicinin ve Üçüncü Kişilerin Ayıplı Satılanın Kullanılması Nedeniyle Ortaya Çıkan Bedensel Bütünlük İhlali Halinde Manevî Zararların Tazmini”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 67, S. 3, 2018, ss. 495-534.
- Cappiello**, Benedetta: *AI-systems and Non-contractual Liability a European Private International Law Analysis*, Giappichelli, Torino, 2022.

- Çalışkan, Yusuf:** *Uluslararası Satım Hukukunda Kanunlar İhtilafı Meseleleri*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Çelikel, Aysel/ Erdem, Bahadır:** *Milletlerarası Özel Hukuk*, Beta Yayınları, İstanbul, 2024.
- Çelt, Damla Özden:** “Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1, 2021, ss. 73-114.
- Çörtoğlu Koca, Sema:** *Fikri Mülkiyet Haklarından Doğan Uyuşmazlıklarda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.
- Dardağan Kibar, Esra:** *Kanunlar İhtilâfı Açısından Yabancı Kamu Hukukuna Bakış*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012.
- Dickinson, Andrew:** *The Rome II Regulation*, Oxford Private International Law Series, Oxford, 2008.
- Doğan, Gedik:** “Bilişim Suçlarında IP Tespiti ile Ekran Görüntüleri Çıktılarının İspat Değeri”, *Bilişim Hukuku Dergisi*, C. 1, S. 1, 2019, ss. 51-84.
- Doğan, Vahit/ Yılmaz, Alper Çağrı/ Ayhan İzmirli, L.:** *Milletlerarası Özel Hukuk*, Ankara, 2024.
- Ekşi, Nuray:** “Yabancılık Unsuru Taşıyan Akitler ve Bu Akitlerin AT Roma Konvansiyonuna Göre Anlamı”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 12, S. 1-2, 1992, ss. 1-10.
- Ekşi, Nuray:** *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Erlüle, Fulya:** “Yapımcının Sorumluluğu”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 4, 2008, ss. 303-338.
- Ersoy, Ç.:** *Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Erten, Rifat:** *Milletlerarası Özel Hukukta Spor*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- Gayretli Aydın, Seda:** *Yapay Zekânın Ürün Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- Gökyayla, K. Emre:** *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001.
- Graziano, Thomas Kadner:** “The Law Applicable to Product Liability: The Present State of the Law in Europe and Current Proposals for Reform”, *International & Comparative Law Quarterly*, C. 54, S. 2, 2005, ss. 475-488.
- Güngör, Gülin:** *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025.
- Hatipoğlu, Kaan:** *Yazılım Lisans Sözleşmeleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- Havutçu, Ayşe:** *Türk Hukukundaki Örtülü Bir Boşluk Üreticinin Sorumluluğu*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.

- Hekim, Aylin/ Özdemir, Oylum:** “Sigara Üreticisinin Sorumluluğu”, Başak Baysal (ed.), *Sorumluluk Hukuku Seminerler 2016*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 171-198.
- Illmer, Martin:** “Art.5 Rome II”, Peter Huber (ed.), *Rome II Regulation Pocket Commentary*, Sellier European Law Publishers, Munich, 2011.
- Kanışlı, Erhan:** “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, C. 78, S. 3, 2020, ss. 1413-1468.
- Kaplan, İbrahim:** “İmalatçının Sorumluluğu Üzerine Düşünceler”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 13, S. 1, 1985, ss. 137-140, (Düşünceler).
- Kaplan, İbrahim:** “Türk ve İsviçre Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu”, *Adalet Dergisi*, C. 68, S. 1-2, 1977, ss. 78-110, (İmalatçının Sorumluluğu).
- Karaca, Uğur:** *Yapay Zekânın Haksız Fiillerinden Doğan Hukukî Sorumluluk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023.
- Kaye, Peter:** *Private International Law of Tort and Product Liability: Jurisdiction, Applicable Law and Extraterritorial Protective Measures*, Dartmouth Publishing Company Limited, Aldershot, 1991.
- Keser, Yıldırım:** *Ürün Sorumluluğu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021.
- Kıraç Adır, Esmâ:** *Robotların Yol Açtığı Zararlardan Doğan Hukukî Sorumluluk*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.
- Kırca, Çiğdem:** *Ürün Sorumluluğu*, Banka ve Ticaret Hukuk Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Kozyris, Phaeton John:** “Rome II: Tort Conflicts on the Right Track! A Postscript to Symeon Symeonides’ “Missed Opportunity”, *The American Journal of Comparative Law*, C. 56, S. 2, 2008, ss. 471-497.
- Kurose, James F./ Ross, Keith W.:** *Computer Networking: A Top-Down Approach*, Eighth Edition, Pearson PLC, London, 2022.
- Machnikowski, Piotr:** “Article 5”, Ulrich Magnus/ Peter Mankowski (eds.), *European Commentaries on Private International Law, Commentary, Volume III, Rome II Regulation*, Sellier European Law Publishers, Köln, 2019, ss. 211-230.
- Montagnani, Maria Lilla/ Najjar, Marie-Claire/ Davola Antonio:** “EU Regulatory Approach(es) to AI Liability, and Its Application to the Financial Services Market”, *Computer Law & Security Review*, C. 53, 2024, ss. 1-19.
- Nomer, Ergin:** *Devletler Hususî Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2017.
- Oğuzman, Kemal/ Öz, Turgut:** *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. II, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- Okur, Sinan:** *Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukukî Sorumluluk - Yapay Zeka Sorumluluk Doktrinine Mukayeseli Bir Katkı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

- Oral**, Tuğçe: *Otonom ve Otomatik İnsansız Hava Aracı (İHA) Sistemlerinin Sebep Olduğu Zararlardan Kaynaklanan Sözleşme Dışı Sorumluluk*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.
- Öz**, Turgut: “Üreticinin Sorumluluğu”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2, 2007, ss. 2-18.
- Özel**, Sibel et al.: *Milletlerarası Özel Hukuk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024.
- Özel**, Sibel: “İmalatçının Sorumluluğu ve Kitle İletişim Araçları Yoluyla Kişilik Hakkının İhlalinde Uygulanacak Hukuk”, *Avrupa’da Devletler Özel Hukuku ve Yeni Türk Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un Akitler ve Ticaret Hukukuna İlişkin Hükümleri*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2010, ss. 217-229, (Uygulanacak Hukuk).
- Özel**, Sibel: “Milletlerarası Özel Hukukta İmalatçının Sorumluluğu”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan*, C. 1, Beta Yayınevi, İstanbul, 2001, ss. 874-951, (Milletlerarası Özel Hukukta İmalatçı).
- Özel**, Sibel: “MÖHUK m.36 İmalatçının Sorumluluğuna Uygulanacak Hukukun Mukayeseli Hukuk Işığında Değerlendirilmesi”, Bilge Tanrıbilir/Gülce Gümüşlü Tunçağıl (ed.), *10. Yılında MÖHUK Sempozyumu*, 6-8 Aralık 2017, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, ss. 394-420, (İmalatçının Sorumluluğu).
- Özsunay**, Ergun: “Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1, 1979, ss. 97-158.
- Özsunay**, Ergun: “Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1, 1979, ss. 97-158.
- Öztan**, Bilge: *İmalatçının Sorumluluğu*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1982.
- Öztan**, Fırat: *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerinde Haklar*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.
- Poesen**, Michiel: “Regulating Artificial Intelligence (AI) in the European Union (EU): Exploring the Role of Private International Law”, *SSRN*, Posted: 10.11.2021, Last revised: 15.03.2022, ss. 1-16, <https://papers.ssrn.com/>, ET: 08.11.2024.
- Rieländer**, Frederick: “Die Anknüpfung der Produkthaftung für autonome Systeme”, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, C. 87, N. 2, 2003, ss. 264-305.
- Sağlam**, İlyas: *7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu’na Göre Üreticinin Sorumluluğu*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.
- Sanlı**, Kerem C.: “Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Ürün Sorumluluğu Tazminatının Dayandığı Esasın Eleştirisi”, Yeşim M. Atamer/ Başak Baysal (ed.), *Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Konferansları - I*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, ss. 57-79.
- Serozan**, Rona: “Tüketiciyi Koruma Yasasının Sözleşme Hukuku Alanındaki Düzenlemenin Eleştirilmesi”, *Yasa Hukuku Dergisi*, C. 15, S. 173/4, 1996, ss. 579-598.

- Sirmen, Lale:** “Ürün Sorumluluğu”, M. Tufan Ögüz/ Kerem Öz (ed.), *Sorumluluk Hukuku Sempozyumu Bildiri Kitabı (Tam Metinler)*, 23-24 Haziran 2022, Antalya, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022, ss. 63-92.
- Symeonides, Symeon C.:** “Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity”, *The American Journal of Comparative Law*, C. 56, S. 1, 2008, ss. 173-222, (Rome II).
- Symeonides, Symeon C.:** “The Need for a Third Conflicts Restatement (And a Proposal for Tort Conflicts)”, *Indiana Law Journal*, C. 74, S. 2, 2000, ss. 437-474.
- Şanlı, Cemal/ Esen, Emre/Ataman-Figanmeşe, İnci:** *Milletlerarası Özel Hukuk*, Beta Yayınları, İstanbul, 2020.
- Tandoğan, Haluk:** *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981.
- Tanrıbilir, Feriha Bilge:** “Akit-Dışı Borçlara Uygulanacak Hukuka İlişkin Tüzükte (Roma II) Ürün Sorumluluğu”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 2, 2010, ss. 121-140, (Roma II).
- Tanrıbilir, Feriha Bilge:** “Milletlerarası Özel Hukukta Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kurallara Genel Bakış”, *Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, 28-29 Mayıs 2009, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2009, ss. 263-293, (Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kurallara Genel Bakış).
- Tanrıbilir, Feriha Bilge:** *Milletlerarası Özel Hukukta Ürün Sorumluluğu*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004, (Ürün Sorumluluğu).
- Tarman, Zeynep Derya:** “Devletler Özel Hukuku Bakımından İmalatçının Sorumluluğu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 73, 2007, ss. 25-46, (İmalatçının Sorumluluğu).
- Tarman, Zeynep Derya:** “Milletlerarası Özel Hukuk Bağlamında Ürün Sorumluluğu”, *Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Konferansları - I*, Yeşim M. Atamer/ Başak Baysal (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, ss. 263-290, (Ürün Sorumluluğu).
- Tarman, Zeynep Derya:** “The Applicable Law to Contractual and Non-contractual Obligations under Turkish Private International Law”, *Nederland Internationaal Privaatrecht*, 2009/1, ss. 15-24 (The Applicable Law to Contractual and Non-contractual Obligations).
- Tarman, Zeynep Derya:** “Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 2, 2007, ss. 299-326, (Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu).
- Tekinalp, Gülören:** *Milletlerarası Özel Hukuk, Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.
- Tiryaki, Betül:** “Avrupa Konseyi’nin 25.7.1985 Tarihli Direktifi’ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 55, S. 2, 2006, ss. 229-248.

- Tiryakioğlu**, Bilgin: “Genel Olarak Haksız Fiillere, Haksız Rekabete ve Rekabetin Korunmasına Uygulanacak Hukuk”, *Avrupa’da Devletler Özel Hukuku ve Yeni Türk Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un Akitler ve Ticaret Hukukuna İlişkin Hükümleri*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2010, ss. 211-218.
- Turhan**, Turgut: *Haksız Fiilden Doğan Kanunlar İhtilafı Alanında İka Yeri Kuralı*, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1989.
- Uluocak**, Nihal: *Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, Uygulama Kuralları-Sözleşmeler*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- Ünal**, Akın/ **Kalkan**, Akif: “Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 39, 2019, ss. 45-82.
- Yasan Tepetaş**, Candan: *İmalatçının Sorumluluğu ve Uygulanacak Hukuk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- Yazıcı**, Ayşe Nur Merve: *Otonom Aracın Sebep Olduğu Zararlardan Üreticinin Kusursuz Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- Zevkliler**, Aydın/ **Aydoğdu**, Murat: *Tüketicinin Korunması Hukuku, Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.